

Новы навучальны год

Пачынаецца чацвёрты пасляваенны навучальны год. За гэты час не толькі аднавілі сваю работу навучальныя ўстановы мастацтва, існаваўшы ў рэспубліцы да вайны, але і створаны новыя.

Да Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі ў Беларусі зусім не было мастацкіх навучальных устаноў. Цяпер мы маем тэатральны інстытут, арганізаваны пасля вайны, кансерваторыю, мастацкі тэхнікум, больш дзесяці музычных школ і вучылішч, студыі пры драматычных тэатрах імя Янкі Купалы і Якуба Коласа і пры тэатры оперы і балета.

Савецкі ўрад і большавіцкая партыя надаюць выключнае значэнне справе падрыхтоўкі новых кадраў мастацтва. На гэтую справу адпускаюцца выдаткі сродкі. Лепшыя мастакі, тэатральныя дзеянцы, кампазітары працуюць у якасці выкладчыкаў спецыяльных дысцыплін, перадаючы моладзі свой шматгадовы вопыт. У кансерваторыі працуюць народная артыстка СССР Л. Александровіч, кампазітары М. Аладаў, Р. Пукст, у тэатральным інстытуце — старэйшы майстра сцэнічнага мастацтва, народны артыст БССР Я. Мірочыч, у студыях тэатраў — заслужаны дзеяч мастацтва Л. Літвінаў, народны артыст БССР П. Малчанюк, В. Галіна і іншы.

Бурна расце беларускае сацыялістычнае мастацтва. У рэспубліцы працуюць 12 тэатраў, філармонія, эстрада, рэспубліканскі і абласныя Дамы народнай творчасці, вялікая колькасць гурткоў мастацкай самадзейнасці, многія з якіх сталі ўжо сапраўднымі прафесійнальнымі калектывамі.

Падрыхтоўку пачынаюць народнай гаспадаркі і культуры БССР прадугледжвае арганізацыя ў 1917—48 гг. яшчэ чатырох новых драматычных тэатраў — у Гомелі, Маладзечне, Барысаве, Полацку, тэатра дзяцка ў Гродні.

Усё гэта патрабуе вялікай колькасці новых кадраў, здольных рухаць наперад наш мастацтва.

Патрэбны высокакваліфікаваныя рэжысёры, артысты, кампазітары, музыканты, мастакі і іншы. Падрыхтоўка іх з'яўляецца адной з важнейшых задач.

У гэтым годзе навучальныя ўстановы параўнаўча здавальняюча справіліся з прыёмам вучняў. Створаны неабходныя ўмовы для вучбы.

Цяпер галоўная задача заключаецца ў тым, каб з першых дзён новага навучальнага года забяспечыць высокую якасць вучбы, поўнае і глыбокае засваенне праграмных матэрыялаў.

У мінулыя навучальныя гады некалькі навучальныя ўстановы не выканалі поўнаасцю вучэбнага плана, асобныя дысцыпліны асабліва ў кансерваторыі і музычных школах не былі забяспечаны высокакваліфікаванымі выкладчыкамі, у вышэйшым жа якасці падрыхтоўкі не адпавядала запатрабаваным. Гэтае ненармальнае з'явіцца не павінна мець месца ў бягучым годзе.

Трэба таксама звярнуць асаблівую ўвагу на забяспечанне вучняў вучэбнымі памішканнямі, абсталяваннем, інтэрнатамі і падручнікамі.

Кіраўніцтва па справах мастацтва пры Совеце Міністраў БССР не правяла яшчэ дастатковых клопатаў аб набыцці для

навучальных устаноў неабходных музычных інструментаў, вучэбнай літаратуры. Такое становішча не можа быць прыёмным. Яшчэ не позна, трэба выправіць недахопы і недаробкі, з тым, каб яны не адбіліся на якасці падрыхтоўкі маладых спецыялістаў.

Асаблівую ўвагу трэба звярнуць на ідэйна-палітычны змест работы мастацкіх навучальных устаноў.

На жаль, асобныя выкладчыкі і кіраўнікі мастацкіх устаноў усё яшчэ знаходзяцца ў палоне нізкапаклонства перад буржуазным Захадам, мала звяртаюць увагу на абуцэнне моладзі на лепшых узорах сучаснага савецкага мастацтва.

Савецкае мастацтва з'яўляецца самым ідэйным і самым перадавым мастацтвам у свеце. Яго сіла — у высокай ідэйнасці, у тым, што яно кіруецца палітыкай савецкай дзяржавы і большавіцкай партыі — гэтай жыццёвай асновай нашага грамадства.

Пачуцці савецкага патрыятызма складаюць адну з галоўных рысаў нашага мастацтва, яго характа і сілы. Савецкае мастацтва заклікае іграць вялікую ролю ў справе камуністычнага выхавання працоўных. У нашай краіне ажыццяўлены заветы вялікага Леніна, які гаварыў, што мастацтва павінна ўваходзіць сваімі глыбейшымі карэннямі ў самую тоўчыцу шматлікіх працоўных мас. Яно павінна быць аразумела гэтым масам, любіма імі. Яно павінна спалучаць пачуцці, думку і волю гэтых мас, узнімаць іх (па ўспамінах К. Цэткіна).

Таму ўсялякая аналітычнасць, бездзейнасць, нізкапаклонства перад інашэмшчынай павінна быць літаральна вытраўлена. Нашы маладыя кадры павінны быць свабодны ад якіх-бы там ні было буржуазных уплываў і адсталых эстэтычных поглядаў.

Гэта, безумоўна, не значыць, што з вучэбных праграм трэба зусім выкрасціць вывучэнне замежнага мастацтва, у асаблівасці лепшай класічнай спадчыны. Але вывучэнне яго павінна быць крытычным.

Трэба адбіраць найбольш прагрэсіўных дзеячоў заходне-еўрапейскага мастацтва і не ўпадзіць пры гэтым у залежнасць ад іх, не праўляць рэабелства перад усім замежным.

Трэба памятаць, што савецкі лад невыміральна вышэй капіталістычнага ладу людзей краіны, і таму савецкае мастацтва, адлюстроўваючы наш грамадскі лад, пераўзыходзіць буржуазную культуру. Высокадзейнае савецкае мастацтва мае права вучыць перадавых дзеячоў культуры другіх краін новай агульначалавечай мараль.

Неабходна, каб у нашых навучальных установах рыхтаваліся такія спецыялісты, якіх-б не толькі дасканала валодалі сваімі майстэрствам, але былі ўсебакова развітымі, узброенымі марксісцка-ленінскай навукай, выхаванымі ў духу бязмежнай адданасці сваёй радзіме, свайму народу.

Перад нашым мастацтвам большавіцкай партыі і савецкім урадам пастаўлены велізарныя задачы. Паспяховае рашэнне іх у значнай ступені будзе залежыць ад таго, як нашы навучальныя ўстановы справяцца з падрыхтоўкай новых кадраў.

Навучальныя ўстановы павінны даць нашай краіне ў бліжэйшай гады новых высокакваліфікаваных спецыялістаў ва ўсіх галінах мастацтва. Гэтага патрабуюць інтарэсы савецкага народа.

У СОВЕЦЕ МІНІСТРАЎ СССР

Аб павелічэнні колькасці Сталінскіх прэмій за выдатныя творы мастацкай прозы

У частковую змену Пастановы СНК СССР ад 1 лютага 1940 г. № 178 «Аб станаўленні прэміі імя Сталіна па літаратуры» Совет Міністраў Саюза ССР паставіў павялічыць колькасць штогодна прысуджаемых Сталінскіх прэмій за выдатныя творы мастацкай прозы да 12 прэмій і ўстанавіць, акрамя прэміі першай і другой ступені, прэміі трэцяй ступені.

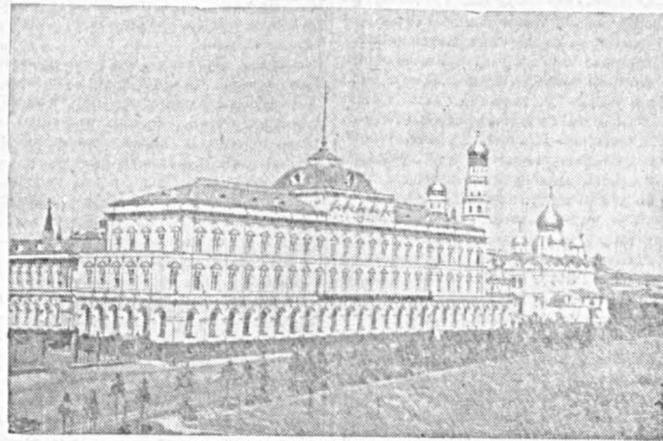
Совет Міністраў СССР устанавіў тры прэміі першай ступені памерам 100.000 рублёў кожнай; чатыры прэміі другой ступені памерам 50.000 рублёў кожнай; пяць прэмій трэцяй ступені памерам 25.000 рублёў кожнай.

Мікола АГРАМЧЫК

Універсітэцкі гарадок

— Дзень добры, Мінск! —
Прамовіць гучна хочаш
І ўсёй душою
Ачуваеш радасць,
Як толькі водбаліс сонца
Пырсе ў вочы
З шырокіх шыб
У вокнах Дома Урада.
Сабрам не ўседець
На студэнцкім скверы...
Бялюча ім глядзець,
Што столькі летаў
Ады вятры
Наведвалі праз дзверы
Пусты будынак
Універсітэта.
Дзвучыць з ранняй
Ля біфка
Пясок і цэгу
Носіць на падворак.
Супроць руін
Пайшлі хлапцы ў атаку,
З валак

Яшчэ не знішчылі гімнасцэрака.
Цяпер яны
Вярнуліся ў будынак,
Дзе ў аўдыторыях
Калісь вайна засталася...
Пад Сталінградом
І калі Бяраіна
Хлапцы здалі
Экзамены на сталасць.
Адсюль відаць,
Як душы эскаватар
Настойліва ўгрызацца ў руіны...
А дзівакі
Справаюцца заўзята,
Які тут да вайны
Стану будынак.
Пасля вясновай сесіі
Начамі
Ен толькі ў сне,
Магчыма, наў, прысніцца...
Мы знаём,
Што тут будуць каміянцы,
Якіх яшчэ не бачылі мінчане.

Масква. Крэмль. Вялікі Крэмлёўскі палац. Палац, пабудаваны архітэктарам К. Тонам у 1849 годзе, са знешняга боку, акрамя лепшай афарбоўкі, не змяніўся. Але ўнутры яго дзве залы, вокны якіх выходзілі на фасад, злучаны ў адну вялікую залу паседжанняў, цудоўна абсталяваную. У ёй праходзіць паседжанні Вярхоўнага Савета СССР і РСФСР, з'езды партыі і іншыя важнейшыя сходы. У 1936 годзе на VIII Надвышэйшым з'ездзе Саветаў у гэтай залы была прынята Сталінская Канстытуцыя — асноўны закон нашай краіны.

ДА 800-ГОДДЗЯ МАСКВЫ

Беларуская Дзяржаўная філармонія праводзіць на буйнейшых новабудовых сталіцы БССР — трактарным і аўтамабільным заводах канцэрты, прысвечаныя 800-годдзю Масквы. У праграмы канцэртаў уключаны творы пра вялікую сталіцу.

30 жніўня філармонія разам з Акруговым Домам афіцэраў наладжае літаратурна-музычны вечар на тэму: «Масква — сэрца нашай Радзімы». У канцэрте прымуць удзел лепшыя артыстычныя сілы рэспублікі.

5 верасня філармонія разам з Радэкамітэтам праводзіць сімфанічны канцэрт. У праграме — творы, прысвечаныя гісторыі сталіцы.

7 верасня, пасля ўрачыстага паседжання партыйных, савецкіх і грамадскіх арганізацый і ўстаноў гора. Мінска, прысвечанага юбілею Масквы, будзе дадзены вялікі канцэрт са спецыяльнай юбілейнай праграмай. У канцэрте прымуць удзел сімфанічны аркестр філармоніі (дырыжор — засл. дзеяч мастацтва БССР М. Шнейдэрман), хор тэатра оперы і балета (хормайстра — засл. арт. Казахскай ССР Г. Пітэроў), народная артыстка СССР Л. Александровіч, народныя артысты БССР І. Валодзіч, М. Дзянісаў, артысты М. Мірончыч, К. Рутышэй і іншыя.

У кінатэатрах рэспублікі праводзяцца кінафестывалі, прысвечаныя 800-годдзю Масквы. Дэманструюцца фільмы «Іван Грозны», «Міні і Пажарскі», «Кутузаў», «Апошняя ноч», «Разгром немцаў над Масквой», «Парад Перамогі» і іншыя.

ТВОРЧЫЯ СУСТРЭЧЫ

Беларускія пісьменнікі ў горадзе Леніна

ЛЕНІНГРАД (наш кар.). З 17 да 23 жніўня ў горадзе Леніна гасцільна дэлегацыя беларускіх пісьменнікаў. У склад яе ўваходзілі: народны паэт БССР, лаўрэат Сталінскай прэміі Якуб Колас, лаўрэат Сталінскай прэміі Пятрусь Броўка, пісьменнікі М. Танк, П. Панчанка, М. Клімковіч, П. Пестрак, М. Лужанін і П. Кавалёў. Прыехаўшы ў Ленінград, пісьменнікі звярнуліся праз газету «Ленінградская правда» да працоўных горада з прывітаннем, у якім гаварылася:

«З вялікай радасцю прыбылі мы ў горад бессямяротнага Леніна — праслаўлена горад, дзе быў узятая над нашай вялікай Радзімай слаўны сцяг Кастрычніка, у гераічны горад, ад сцяга якога быў зломлены хрыбет арміям замежных захопнікаў».

Сустрэчы беларускіх пісьменнікаў з ленінградцамі адбываліся ў шырай таварыскай абстаноўцы. Першы вечар адбыўся 19 жніўня ў Доме пісьменніка імя Маякоўскага. Пры адкрыцці вечара старшыня паэтычнай секцыі Ленінградскага аддзялення ССП СССР Нікалай Браун расказаў аб рабоце, якая прароблена ў Ленінградзе для азнамлення рускага чытача з беларускай літаратурай.

— Работа над перакладамі, — сказаў Н. Браун, — адкрыла нам вялікія багаці беларускай паэзіі, выдатнай сваёй кроўнаю сувязю з інтарэсамі народа. Мы многую можам навучыцца ў нашых беларускіх прыяцеляў.

Затым выступіў кіраўнік дэлегацыі беларускіх пісьменнікаў народны паэт БССР Якуб Колас. Яго хваляючая прамова была выслухана з вялікай увагай.

— Мне хочацца сказаць пра дружбу нашых літаратур, — сказаў Якуб Колас. — Наша беларуская літаратура нарадзілася, расла і мацнела ў самым шчыльным

Беларускія кампазітары сустракаюць 800-годдзе Масквы новымі творами, прысвечанымі сталіцы нашай вялікай Радзімы. Заслужаны дзеяч мастацтва БССР Я. Цікоцікі напісаў песні: «Маскве» — тэкст А. Астрэйкі — для вакальнага дуэта з аркестрам і «Тост за Маскву» — тэкст А. Жаравы — для галаса з аркестрам.

Кампазітар Н. Сакалоўскі напісаў песню «Прытаніце, Масква» — словы М. Танка — для галаса, хора і аркестра. Над хорам «Маскве» ва словы А. Астрэйкі закончыў работу П. Падкавыраў.

Новыя песні пра сталіцу пішуць кампазітары Р. Пукст, М. Аладаў, С. Палонскі і іншыя.

Лектары рэспубліканскага і абласных секцыйных бюро гэтым дзямі прыцягваюць працоўным рэспублікі лекцыі і даклады на тэмы: «Масква — сталіца нашай радзімы», «Масква савецкая», «Рэвалюцыйная Масква», «Масква ў эпоху Вялікай Айчыннай вайны», «Масква — цэнтр навукі і культуры», «Сталінскі план рэканструкцыі Масквы ў дзевяці і шматлікіх».

У бібліятэках, музеях, дамах культуры арганізуюцца выставкі «Масква ў мастацкай літаратуры», «Разгром немцаў над Масквой» і г. д.

У рабочых клубах, дачах-чытальнях, на прадпрыемствах і ва ўстановах агітатары правядуць гутаркі пра Маскву.

Рэспубліканскі Дом народнай творчасці накіраваў у абласныя дамы народнай творчасці і раёныя дамы культуры песні і вершы пра сталіцу. Гурткі мастацкай самадзейнасці актыўна рыхтуюцца да выступленняў на ўрачыстых вечарах, прысвечаных слаўнай гадзінне Масквы.

Да 30-годдзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі

У майстэрні мастака І. Давідовіча

Надвычорак. На чорным, з сіняватым адтывам, мармуру маўзалея, утары, праз усё паацно мы бачым любімае імя — Ленін. У бекеты, на прычарушаных дэшыдзе снігам сходных маўзалея ідзе Сталін. Вялікага правадыра сацыялістычнай дзяржавы мы бачым строгім і глыбока-задумным. На твары Іосіфа Вісарыянавіча выраз заклапочанасці. Ва ўсёй фігуре адчуваецца строінасць і упэўненасць хадзі. У сваёй трактоўцы вобразу правадыра мастак падкрэслівае, што саратнік Леніна, таварыш Сталін, даўшы клятву, прысягнуўшы, што ён будзе верны на ленінскаму шляху наш народ, заўсёды кіруецца і кіраваў усёйленым і праўдзвым вучэннем Леніна, таму мы заўсёды і перамагнем. У знак велізарнай шанаўнасці і паміці сваёй наўстанкі і правадыра, гена чалавечай думкі, стваральніка першай сацыялістычнай дзяржавы Вяздзіміра Ільіча, Сталін з'яўляе фарменную фуражку і правай рукой трымае яе перад грудзмі. Левай рукаю — у кішні бекеты. Ва ўсёй выключнай абстаноўцы адчуваецца настрой урачыстасці і прызнятасці.

Каля ўвахода стаяць у шынялях, падцягненых, з вінтоўкам два вартавыя. У нішы ўвахода водбліск святла, якое надвычай ажыўляе ўсю кампазіцыю партрэта і да некатора ступені сімвалічна выяўляе задуму мастака, паводле якой гэтак святло павінна ўзяць сабой тое пундыводнае святло ленінскага гена, што асяляеце чыжкі і складаны шлях дзяржаўнай дзейнасці Сталіна. Паводле задуму мастака: Сталін — гэта Ленін сёння. Прычым вобраз правадыра паказаны ў самы складаны перыяд жыцця савецкай краіны — перыяд Вялікай Айчыннай вайны.

Кампазіцыйны партрэт «Сталін ля Крэмля», над якім Давідовіч працаваў каля года, ужо ў асноўным закончаны, і цьер мастак дарапоўвае толькі некаторыя дэталі. Мы наведвалі І. Давідовіча якраз у момант заканчэння працы над партрэтама. Мастак паведаміў нам наступнае:

— Кампазіцыйны партрэт, які вы бачыце, гэта другі варыянт маёй работы. Першы варыянт я задумаў, як карціну.

Карціны на выставку 30-годдзя Вялікага Кастрычніка

25 жніўня выставачны камітэт разгледзеў работы 13 мастакоў Беларусі.

На выставку, прысвечаную 30-годдзю Савецкай улады, прыняты карціны: «І. В. Сталін ля маўзалея» І. Давідовіч, «Ленін у Разліве» К. Касачова, «Пасля аперацыі» А. Шыбісва, «Нас не зломіш» В. Цырк, «Вяртанне з поля» Р. Кудрын, «Клятва танкістаў» М. Манасона, «Лі магіль героя» А. Гугля, «Бяное заданне» А. Кроля, «Канцэрт» Л. Рана.

Мастак паставіў нявялікі эскіз каля сваёй работы, на якім шмат белай фарбы — гут і снег і вартавыя, апраўтыя ў доўгія белыя какухі, на шырэйшым плане па асоды бакі сталі яшчэ, прыпаўваючы свае голды да змы ад цяжару снегу. Сталін у такой-жа паставе, як і на цыцерашнім партрэце. Але шырэйшым эскізі, на наш думку, менш адпавядае тон мастацкай трактоўцы, якую абраў мастак пазней, таму што ён глыбей выяўляе вобраз правадыра, наўстанкі, самага блізкага і дарагога для савецкага народа чалавек — Вялікага Сталіна.

Над вобразам правадыра мастак працаваў яшчэ да вайны: ім была напісана карціна «Сталін у Ігураўскай сямліцы» для выставкі, якая ставіла сваёй мэтай ідэа-настраўваць цыкл ілюстрацый да кнігі «Чароты курсе гісторыі ВКП(б)». На карціне мы бачым вобраз Іосіфа Вісарыянавіча Сталіна, які сядзіць на скаме і ў задуму пазірае ў далечыню, думаючы аб велізарных перспектывах будучага. Гэтая работа атрымала адобранне камісіі і павінна была экспанавана. Але вайна перашкодзіла гэтай. Аднак, карціна ўсе-ж засталася ў Маскве і да гэтай часу захоўваецца ў музеі Леніна.

Давідовіч шмат працуе. З ранку і да змяркання ён ля палатна. Не менш працаваў мастак і ў падрыхтоўцы перадаў. У яго захоўваецца шмат эскізаў вобразу правадыра, а таксама тыжка салдат-вартавыя. Эрэблена некалькі здымаў маўзалея, наведаныя працоўнымі маўзалея Леніна. Таксама былі напісаны пейзажы з імя, мармурных помнікаў і рад іншых дэталей, з якіх даводзілася сустракацца творцу ў часе працы над кампазіцыйным партрэтам.

Не глядзячы на тое, што ў І. Давідовіча шмат франтавых эскізаў, замалевак, накідаў, частка якіх ужо была паказана на ўсебеларускай выставцы графікі, мастак усё-ж імкнецца і далей працаваць над адлюстраваннем складанай і адказнай тэмы, звязанай з вобразам правадыра. Ён і надолге маркуе не пакідаць гэтай тэмы, а хоча яшчэ шырэй распрацоўваць яе.

Беларускія паэты — Пімен Панчанка, Піліп Пестрак, Максім Лужанін, Міхась Клімковіч, Пятрусь Броўка, Максім Танк і Якуб Колас чыталі свае вершы і ўручылі ў паэм. Ленінградскія паэты А. Пракоф'еў, Н. Браун, М. Камісарова, В. Саянаў, В. Раждзественскі, О. Бергольц, І. Аўраменка, П. Кабзарэўскі і артыстка Ірына Сербавя чыталі пераклады вершаў беларускіх паэтаў — Я. Купалы, Я. Коласа, А. Куляшова, П. Броўкі, М. Танка, М. Клімковіч, П. Панчанкі, М. Лужаніна, А. Вялічэна, В. Віткі, А. Вялюгіна.

Пры закранці вечара выступіў Аляксандр Пракоф'еў.

Другі вечар беларускія паэты адбыўся 21 жніўня ў залі лектарска гаркома ВКП(б). Вечар адкрыў уступным словам А. Пракоф'еў, затым беларускія пісьменнікі чыталі свае творы.

Ленінградскія паэты А. Пракоф'еў, В. Раждзественскі, І. Садоф'еў, М. Камісарова і Н. Браун чыталі пераклады твораў беларускіх пісьменнікаў. Артыстка Ірына Сербавя добра выканалі вершы Я. Коласа, М. Танка, П. Броўкі і А. Вялічэна.

З прывітаннем словам выступіў Пятрусь Броўка.

У гэты-ж дзень усё члены дэлегацыі выступілі з чыткай сваіх твораў па радзі.

Хваляючай і радаснай была сустрачка беларускіх пісьменнікаў з рабочымі Кіраўскага завода. У вялікім цэку сабраліся тысячы рабочых. Кароткае слова трымае А. Пракоф'еў. Рабочы Т. Саргееў вітае гасцей. Затым Я. Колас, М. Танк, П. Панчанка, М. Лужанін і П. Пестрак прачыталі свае вершы. П. Кавалёў ад імя дэлегацыі вітаў кіраўцаў і пажадаў ім поспехаў у выкананні вытворчага плана да 30-годдзя Кастрычніка. Стары рабочы-пуццлавец Т. Матавілаў заклікаў беларускіх пісьменнікаў напісаць творы пра слаўны горад рэвалюцыі. Якубу Коласу былі ўручаны кветкі.

Дойга, прычына гутарылі пісьменнікі з рабочымі. Пісьменнікі аглядалі цэхі, велічынныя аграгаты, механізмы. У партыйным камітэце пісьменнікам была ўручана на ўспаміны кніга «Гісторыя пуццлаўскага завода».

За час прабывання ў Ленінградзе дэлегацыя беларускіх пісьменнікаў наведвала Эрмітаж, Рускі музей, музей абароны Ленінграда, шалаш Леніна ў Разліве, магілу Раіна, Петраўлаўскаў крэпасць, магілу слаўнага сына беларускага народа Героя Савецкага Саюза Ф. Смалычкова.

Друк Ленінграда — газеты «Ленінградская правда», «Вячэрні Ленінград», «На варце Радзімы», «Змена» і радны шырока-асвятлялі прабыванне беларускіх пісьменнікаў. Аубліжаныя артыкулы аб беларускай літаратуры, гутарка з Якубам Коласам, пераклады многіх твораў беларускіх паэтаў.

23 жніўня дэлегацыя беларускіх пісьменнікаў выехала з Ленінграда.

На здымку: беларускія і ленінградскія пісьменнікі на плошчы каля Ленсавета.

На новым этапе тэатральнага мастацтва

П. Лютаровіч,
начальнік Кіраўніцтва на справах мастацтва
пры Совеце Міністраў БССР

26 жніўня 1946 года ЦК ВКП(б) прыняў пастанову «Аб рэпертуары драматычнага тэатру і мерах па яго паліпашэнню». У гэтай пастанове былі адзначаны сур'ёзныя недахопы, якія мелі месца ў галіне савецкага тэатральнага мастацтва, і вызначаны шляхі яго далейшага развіцця.

Сур'ёзныя недахопы і памылкі, якія адзначаны ў пастанове ЦК ВКП(б), былі і ў тэатрах Савецкай Беларусі. На сцэнах тэатраў БССР ставіліся беззвычайна і антымастацкія п'есы сучасных замежных аўтараў, а таксама п'есы нізкай ідэйна-мастацкай якасці некаторых савецкіх аўтараў, у тым ліку і беларускіх. Так, напрыклад адзін з вядучых тэатраў рэспублікі — Дзяржаўны драматычны тэатр імя Янкі Купалы на працягу двух год перад пастановай ЦК ВКП(б) паставіў толькі тры новыя савецкія п'есы, а якіх п'есаў «Ліштатава «Дрымае сэрца» была паставіў на сцэне і надбала, камедыя К. Крашын «Мілы чалавек» паводле свайго ідэйнага зместу не адпавядала патрабаванням сучаснага глядача, а п'еса А. Кучара «Заложнік» таксама мае рад істотных ідэяльных і мастацкіх недахопаў.

У рэпертуары Беларускага Дзяржаўнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа меліся нізкакасныя спектаклі «Факір на гадзіну» і «Начное радзе». Грубым парэшкіем рэпертуарнай лініі тэатра з'явілася паставіўка пустой і беззвычайнай п'есы Бернара — «Маё кафе». Хібыя ў ідэяльна-адукацыйнай і нізкай паводле сваіх мастацкіх якасцяў спектаклі былі і ў рэпертуары Дзяржаўнага Рускага драматычнага тэатра БССР, а таксама ў рэпертуары абласных тэатраў. Некаторыя нашы тэатры выдвочна ішлі на павяду ў адставай часткі глядача і пытанні ідэйна-выхавальнай работы падначальвалі касавым інтарэсам. Паставіўка ў Яўрэйскім тэатры зельмі дрэўнай п'есы Галіна «Музыкалі», а таксама такой п'есы, як «Капрызна явіста» Дабрушына і няправільная інтэрпрэтацыя тэатрам п'есы «200 000» (пазодле Шалам Алехіема) тлумачыцца недаацэнкай ідэйна-выхавальнай ролі савецкага мастацтва і схільнасцю да стварэння забяўляльнага рэпертуара.

Няправільная рэпертуарная лінія ў мінулым мела пэўны ўплыў і на бегучы рэпертуар некаторых нашых тэатраў.

У рэпертуары Беларускага Дзяржаўнага тэатра оперы і балета, які складаецца з сямі спектакляў, толькі адзін («Русалка» Даргамыжскага) з рускай класікі; усе-ж астатнія спектаклі паставіўлены паводле твораў заходнеўрапейскіх аўтараў. У справе складання рэпертуара кіруючыя работнікі тэатра не лічыліся з патрабаваннямі савецкага глядача, а кіраваліся непрычымымі інтарэсамі асобных вядучых аргістаў. Некаторы адставай частка нашых творчых работнікаў яшчэ канчаткова не пазбавілася дрэўнай свядчымі мінулага — нізкакачэства перад заходнеўрапейскай культуры. Імяна гэтым невуцкім нізкакачэствам перад ішаземшчынай тлумачыцца той факт, што нават у вядучых тэатрах Беларусі паставіўцы твораў замежных аўтараў аддавалі больш увагі, чым паставіўцы рускіх класічных і сучасных савецкіх п'ес. Нізкакачэства перад ішаземшчынай і цяпер яшчэ адбаваца на поглядах некаторых адставай часткі нашых тэатральных работнікаў.

Наша задача ў тым, каб як мага хутчэй і да канца пераадолець гэты шкодны перажытак мінулага шляхам паліпашэння ідэалагічнай работы па выхаванню нашых людзей у духу савецкага патрыятызма і савецкай нацыянальнай годрасці, у духу глыбокага разумення перавагі савецкай культуры перад гітлераўскай культурай. Нізкакачэства перад Захадом з'яўляецца ў наш час вядомай адзнакай адсталясці і невуцтва.

Паставіўка ЦК ВКП(б) «Аб рэпертуары драматычнага тэатру і мерах па яго паліпашэнню» з'явілася для работнікаў мастацтва Беларусі паваротным пунктам у рабоце, пачаткам карнажнага пераходу, сутнасць якога ў мабілізацыі ўсіх творчых сіл на барацьбу за найбольш поўнае ўвасабленне ў жыцці высокіх ідэяльных прычынцаў камунізма. Выклікані паставіўкай вялікі творчы ўздэм сярод работнікаў тэатра і драматургаў Беларусі даў ужо значныя вынікі.

Рэпертуар тэатраў Беларусі ачышчаны ад нізкакачэвых і пошлых п'ес з малазначным ідэяльным і мастацкім зместам.

Усе драматычныя тэатры рэспублікі пазвалі глядачу па 3—4 і больш новых сучасных савецкіх спектакляў. П'есы на сучасныя тэмы зрабіліся дэмінуючымі ў рэпертуары ўсіх драматычных тэатраў рэспублікі.

Такія вядомыя савецкаму глядачу п'есы, як «Рускае пытанне» К. Сіманова, «За тых, хто ў моры» Б. Лаўрэнава, «Старыя

сёбры» Л. Малюгіна, «Далёка ад Сталінграда» А. Сурава, «Платон Крэчат» А. Карнічэўка, «На белым свеце» П. Ніліна, «Чырвоны гальштук» С. Міхалкова і рад іншых паставіўлены на беларускай сцэне і служаць ідэйна-палітычнаму выхаванню працоўных.

Большасць гэтых спектакляў стаіць на высокім мастацкім і ідэяльным узроўні, што сведчыць аб значным творчым росце актараў, аб іх непаканым жададні быць, як мага больш, карыснымі савецкаму грамадству.

Спектаклі на сучасныя савецкія тэмы зрабіліся найбольш папулярнымі і маюць вялікі поспех у глядача.

Калектывы тэатра імя Янкі Купалы пасля аднаўлення спектакля «Непакойная старасць» Л. Рахманова добра паставіў спектакль «За тых, хто ў моры» Б. Лаўрэнава і «Платон Крэчат» А. Карнічэўка. Тэатр ажыццявіў паставіўку арыгінальнай беларускай п'есы А. Маўзона «Канстанцін Заслонаў», якая адлюстроўвае герачыню барацьбу беларускага народа ў перыяд акупацыі. Высокаідэяны і сапраўды мастацкі спектакль «Канстанцін Заслонаў» безумоўна з'яўляецца вялікім дасягненнем беларускага тэатральнага мастацтва. Вялікая заслуга ў стварэнні гэтага хваляючага спектакля належыць рэжысёру-паставіўшчыку заслужанаму артысту рэспублікі К. Санікаву, мастаку І. Ушакову, кампазітару Д. Лукасу. Вобраз вялікага правадара таварыша Сталіна стварыў народны артыст БССР Л. Рахленка. Добра справіўся з задачай стварэння вобраза савецкіх людзей народны артыст БССР Б. Платонаў, Г. Глебаў, І. Ждановіч, заслужаны артыст БССР У. Дзядзькоўка і інш.

П'есу «Канстанцін Заслонаў» аўтар напісаў у творчым супрацоўніцтве з калектывам тэатра. І цяпер тэатр разам з аўтарам удасканальвае спектакль, выпраўляе некаторыя недахопы п'есы і спектакля. Адначасова калектыв тэатра заканчвае работу над герачыняй драмай «Маладая гвардыя» паводле рамана А. Фадзеева і рыхтуе спектакль «Глыбокія карніны» паводле п'есы Д'Юэсо і Гоу. Дзяржаўны драматычны тэатр імя Якуба Коласа мае вялікі вопыт у паставіўцы сучасных савецкіх п'ес. Тэатр у спектаклі «Крэмлёмскія куранты», «Чалавек з ружжом», «Над Бязрай-ракой» упершыню на беларускай сцэне паказаў вобразы генаў чалавечтва—Леніна і Сталіна і іх бліжэйшых саратнікаў—Орджанікідзе і Дзяржынскага. Калектыв тэатра паспяхова паставіў спектаклі «Так і будзе» К. Сіманова, «Далёка ад Сталінграда» А. Сурава і «На белым свеце» П. Ніліна. Значна менш удала тэатру паставіўка п'есы К. Сіманова «Рускае пытанне», значныя якія ў справе ідэянага выхавання працоўных вельмі вялікае. Паставіўцы тэатрам спектакль «Рускае пытанне» мае рад істотных недахопаў. Гэтыя недахопы неабходна і можна выправіць.

П'есу К. Сіманова «Рускае пытанне» гаканваець глядачу сем тэатраў рэспублікі. Гэтая п'еса была паказана не толькі ў абласных цэнтрах рэспублікі, але і ў 18 раённых цэнтрах і радзе калгасаў. Добра справіўся з паставіўкай спектакля «Рускае пытанне» Дзяржаўны Рускі драматычны тэатр БССР (паставіўшчык—народны артыст БССР Д. Арлоў). Цяпер калектыв тэатра працуе над п'есай Н. Вірта «Хлеб наш надзеены».

Падшыша свой рэпертуар і Дзяржаўны Яўрэйскі тэатр БССР. Апошнія спектаклі тэатра «Паўстанне ў гета» П. Маркша, «Рускае пытанне» К. Сіманова з'явіліся добрым пачаткам у гэтым напрамку. Тэатр удаля прадаўжае ўзятую лінію і ў такім цікава паставіўным спектаклі, як «Глыбокія карніны» Д'Юэсо і Гоу. Да 30-годдзя Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі тэатр паставіць п'есу Дзяля «Якаў Свядлоў».

Дзяржаўны тэатр імя Ленінскага камсомала ў спектаклях «Старыя сёбры» Л. Малюгіна, «Юнацтва бацькоў» Б. Гарбатыва, «Значыны чалавек» Л. Ліонава паказвае глядачу цікавыя характары маладых людзей нашага часу. Калектыв тэатра заканчвае работу над п'есай К. Сіманова «Пад каштанамі Прагі» і да 30-годдзя Кастрычніцкай паставіць «Маладая гвардыя» паводле рамана А. Фадзеева.

Значна палепшылася работа і абласных тэатраў Беларусі.

Палескі абласны тэатр паспяхова паставіў савецкія спектаклі: «Далёка ад Сталінграда» А. Сурава, «Платон Крэчат» А. Карнічэўка, «Пад каштанамі Прагі» К. Сіманова, п'есу В. Волскага «Нецвер-

ка». Цяпер калектыв тэатра працуе над п'есамі «Канстанцін Заслонаў» А. Маўзона, «Шляхі-дарогі» Федарава. У тэатры вырасла значная група таленавітых актараў.

Калектыв Магілёўскага абласнога тэатра добра паставіў п'есу К. Сіманова «Рускае пытанне». У тэатры ідуць спектаклі: «Старыя сёбры» Л. Малюгіна, «Так і будзе» К. Сіманова, «Дарога перамогі» В. Салаўева, «Даўным-даўно» А. Гладкова. Нядаўна тэатр паказаў глядачу п'есу С. Міхалкова «Чырвоны гальштук» і «Глыбокія карніны» Д'Юэсо і Гоу.

На сучасным савецкім спектаклі вырасла ў тэатры значная група маладых актараў: Маслаў, Палосін, Астрамаў, Кудзеліна, Свешнікова, Качаткова і іншыя. Свае лепшыя спектаклі тэатр паказваў не толькі на клубных пляцоўках раённых цэнтраў, але і н.пасрэдна ў калгасах. У галіне разгортвання работы на вёсцы гэты тэатр з'яўляецца ўзорам для іншых тэатраў, якія не заўсёды добра, а часцей і зусім нездавальняюча, выконваюць свае абавязальнасці перад працоўнікамі вёскі. Вядомае грэбаванне гэтай вельмі важнай справай выяўляе, напрыклад, кіраўніцтва тэатра імя Ленінскага камсомала.

Калектывы Бабруйскага абласнога драматычнага тэатра (мастакі кіраўнік М. Кавязін) спачатку несур'ёзна паставіўся да работы над сучаснымі савецкімі п'есамі, паставіўка якіх даручалася малакваліфікаваным і нявопытным рэжысёрам. З вялікімі недахопамі быў паставіў рэжысёрам Гур'евым спектакль «За тых, хто ў моры» Б. Лаўрэнава. Актары няправільна раскрылі паказаныя ў п'есе вобразы сучасных савецкіх людзей. П'есам нікуды няварта з'явілася і напісаная З. Камарова музыка да спектакля. Цяпер калектыв тэатра паспяхова змагаецца за выпраўленне сваіх памылак. Аб гэтым пераканаўча сведчаць паставіўныя спектаклі «Памятныя сустрэчы» А. Уіцеўскага і «Рускае пытанне» К. Сіманова. Тэатр працуе над п'есай беларускага драматурга Ю. Рудзько «Дарогі гоцы».

Дрэна працаваў на працягу бягучага года Дзяржаўны тэатр оперы і балета. Адзначыўшы незадавальняючы стан рэпертуара тэатра, ЦК КП(б) Беларусі абавязваў кіраўніцтва на справах мастацтва і дырэкцыю тэатра прыняць неабходныя меры па карэнізму паліпашэнню рэпертуара тэатра за лік стварэння і ўключэння ў рэпертуар новых опер і балетных спектакляў на сучасныя і гістарычныя тэмы з жыцця беларускага народа і твораў рускай музычнай класікі.

Творчым рапартам тэатра да 30-годдзя Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі будзе новы варыянт оперы кампазітара Я. Цікоцкага «Алеся» (лібрэта П. Броўкі) і опера Д. Лукаса «Кастусь Каліноўскі» (лібрэта М. Клімковіча). Кампазітар Р. Пукст закончыў оперу «Машка» па матывах пэямі Янкі Купалы «Магіла льва». Заканчвае работу над операй «Андрэй Касцёва» кампазітар М. Аладаў (лібрэта П. Глебікі) на тэму аб слаўным сьне беларускага народа Канстанціна Заслонава. Кампазітар Д. Лукас прыступіў да работы над новай операй «Песня аб шчысці» (лібрэта М. Клімковіча). Над стварэннем лібрэта для оперы аб уз'яднанні беларускага народа ў адзіную саюзную дзяржаву працуе пісьменнік П. Пестрак.

Балет старэйшага беларускага кампазітара В. Залатарова «Князь-возера», ўключаны ў рэпертуарны план тэатра, з'яўляецца буйным дасягненнем беларускай музычнай культуры. Акрамя таго, калектывам тэатра будучы адноўлены паставіўкі оперы «Міхась Падгорны» Я. Цікоцкага (лібрэта П. Броўкі), «У пущах Палесся» А. Багатырова (лібрэта Я. Рамановіча паводле апавесці Я. Коласа «Дрытва») і балет «Салавей» М. Крошера (паводле аднаіменнай апавесці З. Бядулі).

Ужо ў гэтым годзе калектыв тэатра закончыць асноўную работу па падрыхтоўцы оперы «Яўгені Анегін»; будучы паставіўлены таксама патрыятычная опера «Князь Ігар» і балет «Лебядзінае возера».

Над спектаклямі на сучасную савецкую тэму працуе і калектыв тэатра музычнай камедыі БССР. У бліжэйшыя дні ім будзе паказана прэм'ера «3-за гары каменная» (музыка Крайноўскага). Да 30-годдзя Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі тэатр паставіць сучасную беларускую музичную камедыю «Залатая малодсці» старэйшага беларускага кампазітара М. Чуркіна (аўтары лібрэта—В. Барысевич і К. Цігоў).

ЦК КП(б) Беларусі абавязвае нас звярнуць асаблівую увагу на акаванне дапамогі ў рабоце драматургаў і рэзка палепшыць арганізацыю творчага супрацоўніцтва беларускіх тэатраў з драматургамі, з мэтай стварэння дасканальных у ідэяльных і мастацкіх адносінах твораў на сучасныя тэмы. Вядома, што на сцэне нашых тэатраў яшчэ зусім мала твораў аб жыцці і барацьбе савецкага народа ў гады пасляваеннай шчыгодкі, а таксама такіх твораў, якія-б раскрывалі глядачу вядч будучыні нашай Радзімы.

Партыя абавязвае нас выкарыстаць усе сродкі, якія ёсць у нашым распараджэнні, для таго, каб найбольш правільна і поўна паказаць перадавы сацыялістычны лад, паказаць новыя высокія якасці самага перадавога ў свеце савецкага народа, заглянуць у яго заўтрашні дзень. Мы павінны правільна асвятляць рух нашага грамадства на яго шляху да камунізма, не адставаць ад жыцця.

Паказваючы перавагу нашай савецкай эканомікі і культуры, неабходна ўсяляк выкрываць рэакцыйную сутнасць капіталізма, знішчаць з свядомасці людзей перажыты мінулага, якія перашкаджаюць нашаму руху наперад. Але галоўнай мэтай тэатральнага мастацтва з'яўляецца тэма савецкага патрыятызма.

Нельга доўга цярпець такога становішча, што толькі чатыры п'есы беларускіх драматургаў ставіцца ў тэатрах БССР, і сярод іх няма ніводнай аб пасляваенным жыцці беларускага народа. У бліжэйшы час мы будзем мець магчымасць значна выправіць гэты недахоп за лік ўключэння ў рэпертуар п'ес, якія паступілі на ўсеагульны конкурс на лепшую сучасную савецкую п'есу.

17 з гэтых п'ес па рашэнню журы першага тура прысуджаны прэмій і заахваляючая ўзнагарода. У адносінах да 25 п'ес журы вынесла пастанову аб неабходнасці арганізацыі работы з іх аўтарамі. Конкурс адкрые і вылучыць новыя творчыя імяны. Наш грамадскі абавязак у тым, каб дапамагчы пачынаючым драматургам у іх далейшым творчым росце.

Побач з п'есамі, якія прайшлі на конкурс, а таксама тымі, якія ішліца нашымі драматургамі, мы павінны выкарыстаць усе тэмы беларускай драматургічнай творы, напісаныя на тэму аб савецкай рэчаснасці, якія не страцілі значэння і цікавасці ў нашыя дні.

Мы не ставім перад сабой задачы сіламі толькі беларускіх драматургаў забяспечыць тэатры неабходнымі п'есамі. Мы далекі ад такой абмежаванасці і лічым для сябе вядомай задачай забяспечыць шырокае азнамяленне беларускага народа з лепшымі дасягненнямі ўсёй савецкай драматургіі.

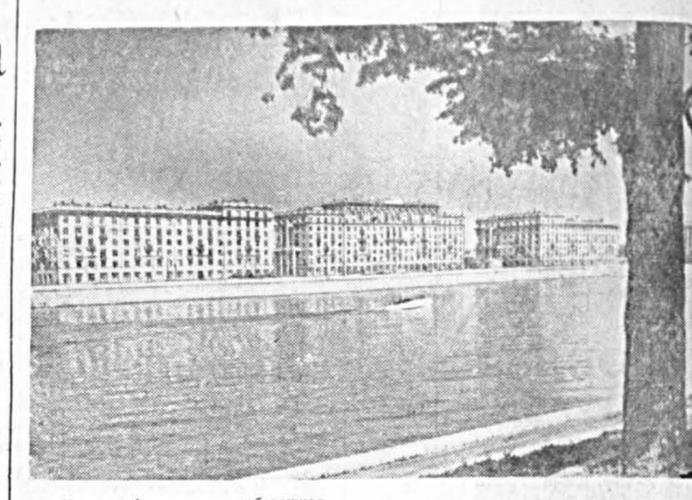
За апошні час намяціліся значныя зрухі ў галіне развіцця тэатральнай крытыкі.

З'явілася нямаля артыкулаў па асобных пытаннях нашага тэатральнага мастацтва. Колькасць рэцэнзій на спектаклі за апошні год павялічылася ў некалькі разоў, яны з'яўляюцца не толькі на старонках цэнтральных газет, але і ў абласных газетах. Але гэтая крытыка яшчэ не адпавядае тым сур'ёзным патрабаванням, якія прад'явілі да не паставіўцы партыі па пытаннях літаратуры і мастацтва. Тэатральная крытыка налічваецца ў нас яшчэ адзінкамі і тое, што кожны з іх выступае пад некалькімі прозвішчамі, не паліпшае становішча. Неабходна прыцягнуць да тэатральнай крытыкі лепшых творчых работнікаў тэатраў.

Справа, вядома, не толькі ў колькасці крытыкаў, а галоўным чынам, у тым, што нашай тэатральнай крытыцы часта яшчэ нехапае ідэяльнай глыбіні і палітычнай вастрыці. Яна часта задавальняецца вельмі малым і з'яўляецца недастаткова патрабавальнай. Да прыкладу можна прывесці ацэнку спектакляў тэатра музычнай камедыі БССР газетай «Заря» (г. Брэст). Змяшчаючы рэцэнзій на спектаклі «Каламбін» і «Вяселле ў Малаўцэ», газета «Заря» абыйшла ўсе недахопы, якія ёсць у гэтых спектаклях. Газета па сутнасці змясціла два захвальваючыя артыкулы, якія ўвядзюць у заблуджэнне і калектывы тэатра і чытачоў.

ЦК ВКП(б) у адзначанай вышэй пастанове абавязвае рэдакцыі рэспубліканскіх і абласных газет сістэматычна асвятляць работу тэатраў шляхам друкавання артыкулаў аб новых п'есах і спектаклях, прыцягваючы да работы ў газетах новыя кадры кваліфікаваных тэатральных і літаратурных крытыкаў, якія здольныя аналізаваць актуальныя пытанні тэатральнага мастацтва і садзейнічаць яго далейшаму развіццю.

Ліквідуючы недахопы, якія яшчэ ёсць у рабоце тэатраў, работнікі літаратуры і мастацтва БССР зрабюць усё для стварэння спектакляў, вартых вялікай сталінскай эпохі.

Масква. Фрунзенская наберажная. Наберажня ў 1920-ых гадах мела правінцыяльны выгляд. Яна непазнавальна змянілася ў гады сталінскіх шчыгодкаў. У 1934—37 г. г. бераг адзеўся ў граніт. На месцы знесеных старых домаў—выраслі высокія, прыгожыя жыллыя дамы. Цяпер гэта—адзін з лепшых жыллёвых раёнаў сталіцы. Фота Н. Граноўскага (Фотарэвіста ТАСС).

НОВЫЯ ТВОРЫ

Дума пра сяброўства і Радзіму

(Урывак з пэямі)

Дон мінулі,
Ідзе па Кубані
Па янтарным шпанічным прасторы.
От і горы прад намі
У высі калышуща сінія.
— Дзень добры вам, горы,
Я хачу пазнаёміцца з вашай вяршыняй,
Што ўзнікаеца стромай камсіннай,
Асвятлёная мужнасці блыскам
памянным.

— Дзень добры табе, падарожны,
Адказалі мне горы прыветна,
Адпачні, чалавеча, ля нашых ялі
бестрывожна,
Падшышым ветрам.

Мы чакаем даўно аднаго
Чалавеча. Ён падзвіг зрабіў небывалы.
Знісе славы яго
Атуліла і наскія скалы.
Людым волю ён даў
І палі і гаі,
Высеў к сонцу зямлю ў дні смяротнай
нягоды,
І цяпер родным бацькам сваім
Назваваць краіны яго і народы.

І няма яму роўных цяпер між людзей,
Ганарыцца мы горнай магутнай сям'ёю
Тым, што ён нарадзіўся ля нашых
грудзей,

Унь у тым гарадку
Над Курюю
— нашай сястрою.

Гадаваць мы яго памагалі,
Над ягонай калыскай стаялі,
Ад сіберных ветроў баранілі
І вядою з арліных крыніцаў паілі.
Як любіў юнаком ён бывала
Слухаць гул нашых грозных абалаў,
Бачыць нашых патакоў нястрымных
хвалі
І з вяршынь аглядаць па-арлянаму далі.

І дагэтуль на нашых аднохах крутых
Есць адзнакі ягоных слядоў маладых.
Ды прабіліся з іх ручаіны,
Рэкі хлынулі дружна ў даліны,
У адзіным залучылі морм
І шумяць акіянам цяпер на прасторы.

І вясновай
І зімняй парою
Мы чакаем з сястрою-Курюю,
Мо' як-небудзь ён вольную знойдзе
часіку
І наведе нашы мясціны.
Мы пачулі,
Як суровыя горы ўдыхнулі.

Жніўняская раіца

Дождж прайшоў
У кроплях арабіна.
Кожны ліст
Зіхціць як самацвет,
Уставай хутчэй, мая, дружны,
Паглядзі на волкі цёплы свет.
Бач—у полі
Ярка над сцяжымкай
Замільгала лёгкая хусцінка.
Гэта раіца самага жніўня
Босай маладзіцай
Крочыць па расе
І ў руках,
Абмытых ліўнем,
Сноп пшаніцы.

Як дзіця, нясе.
К нам ідзе!
Пакліч сваю брыгаду,
— Галасцітых жартульчых жывя.
Хай усе
Ідуць гурбой у хату,
Песню запяюць дружнай.
Ды святлюць прыбрыж як трэба,
Засцялі абрус
І снадець прыгатуі,
Малаком і мёдам
З новым хлебам
Дарогую гасцейку частуй.

На развітанне

Чупрыны чорнай клячу вежаць,
— Што-ж, Юрый, Маркавіч Кушнір,
Відаць, нам час дадому ехаць,
Над сусым мір,
На моры мір,
І ў сінім небе
Мір таксама
Ад гэтай Эльбы
Да Пецсама.

Я на ўспані аб часе мужным
Хачу табе, стары сябрук,
Мой партак даць саматужны
І мой арэхавы муштук.
Пад мірным дахам ты закурэш
У далыні, роднай старане,
Ты бровы ўдмуліва нахмурыш,
Ты прыгадаеш зноў мяне.

Як мы на ворагаў, нябожа,
Пайшлі, забылі пра плагі
І недажалі наша збожжа,
Недакаслі мургаі.
Як давляло разам, браце,
У час нягоды буровай
Нам па Расіі, нашай маці,
Ісці дарогай баваой.
Як без ве мы сумавалі,
Як часта сілілася яна,
Калі чужых азёраў хвалі
Шумелі глуха кала нас.
Як святкавалі перамогу
З паліаддзельскаю сям'ёй.
Ну ў добры час. Пара ў дарогу,
Пара, пара, таварыш мой!

Семинар кіраўнікоў самадзейнага мастацтва

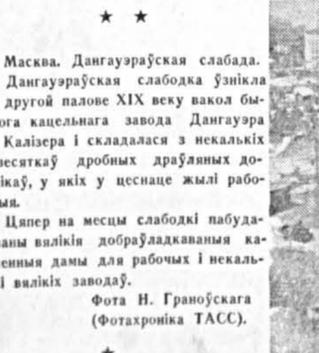
У Маладзечна адбыўся дзесяцідзённы семінар загадчыкаў і мастацкіх кіраўнікоў раённых Дамой культуры і кіраўнікоў калектываў мастацкай самадзейнасці. Удзельнікі семінара праслухалі лекцыі і даклады: «Паставіўцы ЦК ВКП(б) аб літаратуры, тэатры і кіно і задачы мастацкай самадзейнасці», «Работа над ролю», «Аб мастацкай культуры», «Творчасць народаў СССР», «Беларуская народная творчасць» і іншыя.

Адкрыццё сезона Беларускай Дзяржаўнай філармоніі

31 жніўня сімфанічным канцэртам пачнецца асенне-зімовы сезон Беларускай Дзяржаўнай філармоніі. У праграме першага канцэрта творы П. Чайкоўскага—сімфонія № 5, арыя Мазепы з оперы «Мазепа», арыя Роберта з оперы «Іаанна» і «Танцавальная сюіта» М. Аладава.

25 КАНЦЭРТАУ

Для мастацкага аб'ягвоўвання насельніцтва Маладзечанскім домам народнай творчасці арганізаваны тры канцэртныя брыгады. Брыгады ўжо далі 25 канцэртаў.

Масква. Дангауэраўская фабрыка. Дангауэраўская фабрыка ўзнікла ў другой палове XIX веку вакол будога кацельнага заводу Дангауэра і Калізера і складалася з некалькіх дзесяткаў дробных драўляных домаў, у якіх у цеснае жылі рабочыя. Цяпер на месцы фабрыкі пабудаваны вялікі добраўладкаваны каменныя дамы для рабочых і некалькі вялікіх заводаў. Фота Н. Граноўскага (Фотарэвіста ТАСС).

САМАЯ ШЧАСЛІВАЯ

А. БАЧЫЛА

Вобраз маладога савецкага чалавека, чалавека з вялікімі творчымі магчымасцямі пастае перад намі пры чытанні твораў беларускіх пісьменнікаў, напісаных пасля Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі.

Чалавек, які выходзіць у духу камуністычнай маралі, уваходзіць у жыццё з новымі поглядамі. Перад ім лягла светлая будучыня. Яна ўсведамлялася і бачылася ў непасрэдных жыццёвых працах, агняпачынаючы моладзь на карыснае служэнне нацыянальнай справе.

У такім плане вырошчываецца перад чытачом Сцяпан Барута з апавесці Якуба Коласа «На прасторах жыцця». Прага да ведаў і практычнай дзейнасці — гэтыя рысы складаюць сутнасць характару Сцяпана. Ён не баіцца цяжкасцяў. У перамаганні іх загартоўваецца яго воля, выпрацоўваецца характар разважлівага і ўдумлівага юнака. Аўтар апавесці ў эпіграфі так вызначае задачы савецкай моладзі:

— Вы павіны праціць сабе дарогі і выйсці на шырокія прасторы жыцця.
— А дзе такія шырокія прасторы?
— У шырокіх размахх грамадскай работы.

На гэтых шырокіх прасторах жыцця і выходзіць Сцяпан Барута. Свае першыя жыццёвыя крокі ён звязвае з дзейнасцю камсамольскай ячейкі. Камсамольскі дамагаюць яго ў паступленні на рабфак. Узровень у грамадскім жыцці, разуменне сваёй ролі ў ім — робяць з Сцяпана Баруты свядомага будаўніка сацыялістычнага грамадства.

Падзеі, якія паказаны Я. Коласам у апавесці «На прасторах жыцця», адносяцца да перададніх калектывізацыі, але і ў іх мы ўжо бачым той прагрэсіўны пачатак, якому належыць будучыня — калектывізацыю працы. Вось як аб гэтым гаворыць пры адкрыцці асушальнага канала Сцяпан Барута:

— ... Мы працавалі, каб спустыць з быстраю рэчкаю гнілы Гнілога балота, каб на яго месцы зазеленіў муравую грамадскі луг... Тут зроблена спроба, каб паказаць сілу дружнай грамадскай працы, і мы бачылі вынікі яе, бачылі сваімі вачыма. Але мы зрабілі мадэльную частку таго, што нам трэба зрабіць... І гэта вы зробіце, калі будзеце выступаць грамадою дружна, згодна.

Разам з ростам краіны, са зменай аблічча савецкай зямлі расла і мужнела моладзь, узвышалася яе самасвядомасць. Адагнаць справе вялікага будаўніцтва, адназначна сацыялістычнага радзіма, вернасць ідэям Леніна—Сталіна—былі тымі сіламі, якія натхнілі моладзь на працоўныя подзвігі. Сама рэчаіснасць стварала ўсе ўмовы для выяўлення гераізма і высокародных чалавечых пачуццяў.

Вялікай любоўю да моладзі, гонарам за яе справы прасякнутыя радкі купалаўскага верша «Наша моладзь».

Мілая моладзь, слаўная моладзь
Нашай бізмежнай краіны!
Горы і моры можаш ты здолець,
Сэрцам расплавіць ільдыны...
Вясны приходзяць, вясны адходзяць,
Моладзь красуе заўсёды.
Слаўная вена ў вечным народзе,
Славу будзе з народам.

Малады чалавек нашай краіны — поўнапраўны гаспадар зямлі і яе багаццяў. Перад ім адкрыты ўсе шляхі да вольнай стваральнай працы.

Хочаш, плаў рулю — чакаюць домны.
Хочаш — ураджайнасць уздымай,
Хочаш — караблі выйдзі на поўнач,
Хочаш — вышай неба узлятай!

Бія з Кара-Кумскімі пяскамі,
Каб жыццё пустэльні расціло.
Тысячы кірункаў перад намі
Сталінскія думамі лягло.

І на кожным шчасце сваё стрэнеш,
І на кожным будзеш ты расці... —
піша ў вершы «Самая шчаслівая» Пятрусь Броўка. І далей у гэтым-жа вершы:

Шлях усюды правяды асветліць,
Мы яго пачынам першым крокцем.
Самая шчаслівая ў свеце —
У краіне нашай маладосці!

Разуменне сваёго шчаслівага жыцця і таго, што яго здабыта працай вялікіх намаганняў — складае гонар маладога чалавека і з'яўляецца той сілай, якая натхняе не толькі на працоўныя подзвігі, але і на гераічную абарону здабытых праў.

Маладосць у нас з ярліным сэрцам.
Хай-жа знае непатрэбны гоць
Самая адважная ў свеце —
У краіне нашай маладосці.

(«Самая шчаслівая» П. Броўка).

Выхаваная і ўзрошчаная ў самых найлепшых умовах жыцця, наша моладзь бізмежна і адана свайму народу і таварышу Сталіну.

Ён — бацька мой.
Мне паміраць не страшна,
Да кроплі ўсё жыццё яму аддам,—
піша Аркадзь Куляшоў у вершы «Біцка». Пачуццём вялікай любові да Радзімы прасякнута і яго паэма «Васіль Баранаў». Яе гераічным трапіла ў палон да японскіх самураюў. У яго выплываюць сакрэтныя весткі. Абцяжало за гэта грошы, за якія ён зможа купіць зямлю і з «японскай дзяўчынай прыгожай,

жыць калі цёплых марэй». Але гэта не спакусіла маладога чалавека.

... ён прыжыўся. Дарога
Шла за слупы, за мяжу.
Радзіма чакала...
— Нічога,
Нічога я вам не скажу! —
адказуў японцам Васіль Баранаў.

Патрыятызм маладога чалавека, што вырас у нашых умовах, чалавека, якому савецкая ўлада стварыла ўсе ўмовы для шчаслівага жыцця, добра выяўлены ў вершы Пімена Панчанкі «Радзіма». Яго лірычны герой усёй сілай душы любіць свайго край, народ. Гэтая любоў надрывае ў яго пачуццё нявыясці да ворага:

Я спакойны юнак, можа нават крыку сарамлівы...
Не пакрыўджу і птушкі, бо знаю: ёй хочацца жыць.
Але тых, хто жадае напасці на край мой шчаслівы,
Я сваімі рукамі без жалю гату задуміць.

Зусім іншым шляхам ішло жыццё працоўнай моладзі ў былой Заходняй Беларусі. Паднявольная праца, нацыянальны і сацыяльны ўціск, турмы — стаялі на жыццёвым шляху моладзі. Беднасць, як прывід, ішла па пятах людзей. Багацце, створанае працоўным чалавекам, прысвоілі сабе эксплуатаатары.

Павязлі цягнікі
Восень з вёсак у горад
Праз іргішы, бары, —
Каб з антонавак сонца
І з стагоў памідораў
Дагарала на шыбах вітрым.
І ніколі не можна
Было ўдываль напіцца
Таго сонца сіротам малым
З беспрацоўных кварталаў,
Сівым камяніцам,
Сутарэнным глыбокім,
Сырым. («Павязлі цягнікі» — М. Танк).

Або ў вершы «На пероне». На захад ідуць цягнікі —
Лен,
Жыта,
Сасна і бяроза...
Гляджу і гляджу з-пад рукі,
Як моладзец нашу вывозыць.

Прыкладам, які клікаў на барацьбу за лепшае будучае, было для моладзі Заходняй Беларусі жыццё ў Савецкім Саюзе. Сюды былі накіраваны ўсе позірк і надзеі працоўных. Адсюль моладзь чэрпала сілу і натхненне для барацьбы за лепшае будучае, веру ў якую не трацілі нават у дні самых цяжкіх выпрабаванняў. У вершы М. Танка «Спагнанне» сын-астрожнік гаворыць пры сустрэчы свайму бацьку такія словы:

Не плач. Мы вярнемся вясной
І выйдзем у поле грамадой,
Яшчэ ўбачым свет зары, —
Не плач і не бядай, стары.
Вясною новаю з-за крат
З сунёну поўнаю зярнят
Нас выйдзе шмат, як цёмны бор,
На скібы чорныя разор...

Р. ШКРАБА

Вершы пра Радзіму

Тэма Радзімы займае галоўнае месца ў першым зборніку Анатоля Вялюгіна*. Убачыць тое непаўторнае і велічнае, што характэрна для самой перадавой краіны свету, расказаць аб гэтым хваляюча і пасвойму — найпершае патрабаванне, якое павінен сабе паставіць кожны, хто бярэцца за пера, каб напісаць твор, варты гэтай вялікай тэмы. Ставячы перад сабой такія задачы, Анатоль Вялюгіна імкнецца ўнікаць рытарычнасці і дэкларацыйнасці — хібаў, што спаспэрагаюць маладога паэта.

Для лірычнага героя А. Вялюгіна радзіма — не толькі прыгожае слова, не толькі бізмежная прастора. Чалавеку, які бачыць слёзы радасці на вачох родных братоў у векапомны дзень верасня, які бачыць, як са скарбам брылі жанчыны ў душны ліпенскі дзень, уцякаючы ад ваіны — навалы, які паміраў і зноў ўзрадваўся для барацьбы і перамогі на дымных пераправах Сталінграда, які прайшоў Еўропу, каб узяць над рэйхстагам чырвоны сцяг перамогі — слова радзіма з'яўляецца сінонімам мужнасці і непакорнасці савецкага народа, геніяльнай прадбачлівасці яго правадара, бізмежнай любові да жыцця, няўпіннага імкнення да шчасця.

Непасрэдна тэме ваіны ў зборніку прысвечаны два раздзелы — «Палюхны агні» і «Сталінградскія пераправы». Але пэўна справядліва лічыць, што перамога над ворагам здабывалася не толькі на пярэднім краі. У верхах з цыкла «Уральскі сшытак» ён расказвае пра самаахварную працу людзей тыла. Хмуры сівы дзюдок-стальвар, аб здароўі якога «птаў з Масквы таварыш Сталін», дзятчаты, які куюць зброю на заводах Урала, рамеснік, які ўклаў святую нявыясці ў грозны танк, напісаўшы на яго байніцы свой наказ генералу: «Вярні маю вёску Суніц» — гэта адначасова і гарнявыя і салдацкія-ваіны вялікай перамогі. Вось чаму лірычны герой А. Вялюгіна так заварожана глядаецца ў агні паражонага салюта, з горадско гаворачы пра веліч свайго народа, вера ў сілу якога акрыляла яго ў дні найцяжэйшых выпрабаванняў:

На пераправах дымных Сталінграда
Я вярну сэрцам, што прыду сюды.
Суровыя выпрабаванні ваіны загартавалі савецкага чалавека да новай творчай працы, на адбудову разбураных гарадоў і сёл. Здравае, святадучэнае, упэўненае імкненне ў будучыню — гэты пачуццё прасякаюць вершы А. Вялюгіна пасляваеннага часу. Краіна, вызваленая ад іжыкай навалы, паўстала да новай славы, савецкі чалавек стаў на рыштаванні вялікае будоўлі.

Ураджай перамогі прыме людзім працы свой багаты плён.
На мільянах у раёне завозна,
У святліцах — вясельны ірор.
Нібы войску,
Чырвоным абозам
Цесна селета на перавах
І на чэртых далюхнах дарог.

* Анатолю Вялюгіну — «Салют у Мінску», вершы. Дзяржаўнае Выдавецтва БССР, Мінск — 1947 г.

І працоўныя былой Заходняй Беларусі ўбачылі «свет зары». Яе прынесла з сабою з усхода Чырвоная Армія. Назаўсёды была змечена з таўра зямлі мяжа, і беларускі народ з'яўляўся ў адзінай дзяржаве. Для людзей заходніх абласцей рэспублікі настала шчаслівая маладосць. Яліся ў адным гнім услаўлення народа, партыі, радзімы і вялікага Сталіна галасы ўсёх беларускіх паэтаў.

Надзейшай суровы і цяжкі 1941 год. Нямецка-фашысцкія зграі рушылі на свашчэную савецкую зямлю. Наша краіна была пастаўлена перад тварам вялікай небіспекі.

У Вялікай Айчыннай вайне з найбольшай паўнатой выніліся патрыятычныя пачуцці савецкай моладзі. Не глядзячы на тое, што ў першыя гады ваіны Чырвоная Армія вымушана была адходзіць на ўсход і пакідаць ворагу свае зямлі, байцы ні на хвіліну не сумняваліся ў тым, што перамога будзе за намі.

Усведамленне сваёй высокай чалавечай годнасці, сваёй перавагі над ворагам нараджала такіх патрыятычных радкі:

Не на тое мне дадзена сэрца,
Каб вораг яго прабіваў.
Не на тое мне дадзены вочы,
Каб рыжы каршун іх кліваў.
Не на тое радзіма мне ў рукі дала аўтамат,
Каб стаў на дарозе маёй тройчым выкліты кат.
(«У мяне не забілі нікога» — П. Панчанка).

Тут і гонар за сябе, маладога савецкага чалавека, і гонар за радзіму, якая выхавала адважных людзей — зліліся ў адно цэлае — высокароднае пачуццё патрыятызма, якое было душою савецкіх салдат на вайне. Гэтае высокароднае пачуццё натхніла Адама Рыбка і камсара Заруднага («Сцяг брыгады» Аркадзя Куляшова) перамагчы ўсе цяжкасці свайго паходу і выратаваць сцяг брыгады — сімвал ваіскай чэсці, славы і гераізму. Гэтае высокароднае пачуццё прадывтавала маладому паэту Міколу Сурчанову такія радкі пра Беларусь, якая часова знаходзілася пад прыгнётам нямецкіх акупантаў:

І хоць яна сёння закута, забіта,
Бірозавы сок яе грудзі заліў,
Я, зведзеным гарачы, устаўшы з нябыту,
Сваёю-бы кроўю яе ажывіў.
І словы паэта не разыйшліся са справай. Ён гераічна загінуў у час штурму Варшавы, але дапамог вызваленню з-пад нямецкай роднай Беларусі, «сваёю кроўю яе ажывіў».

Баявая слава савецкіх гераічных воінаў, якія здолелі разграміць нямецкую фашысцкую армію, разнеслася па ўсім свеце.

Гордыя замежныя салдаты,
Зорку запрыкмеціўшы маю,
Па панелі грукуюць заўята,
І з павагай чэсць нам аздаюць.
(«У Тэгеран» — П. Панчанка).

Гэтую высокую чэсць заваявала і «слаўная вена ў вечным народзе» савецкай моладзі, якой

... радасна ісіці
Дярогай прамынітай,
Свой край любіць, гарць у жыцці
Душою камуніста.
(«Сябры» П. Пестрак).

Шлях савецкай моладзі — суровы шлях барацьбы. Ён пралёт праз гады вялікай будоўлі, гады Айчыннай ваіны і ідзе цяпер праз гады аднаўлення краіны да новай славы. Гэта самы пачэсны шлях.

„У АКОПАХ СТАЛІНГРАДА“

Сталінградская бітва яшчэ доўга будзе прыцягваць увагу пісьменнікаў. Слава горада-героя і яго абаронцаў — нейміручая, веліч сталінскага стратэгічнага плана, у выніку ажыццўлення якога быў дасягнуты рашучы пераможчы і вайне, нябачны гераізм воінаў Савецкай Арміі, якія мужна абаранялі горад на Волзе, самаахварная праца савецкіх людзей для патрэб фронта — усё гэта ў нашай свядомасці адначасна ў адным слове — Сталінград.

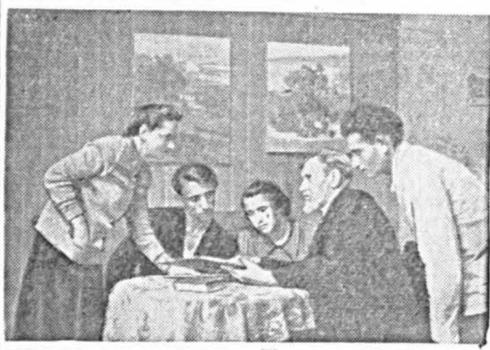
Віктар Няркасаў напісаў цікавую, палымную кнігу пра мужных абаронцаў Сталінграда — апавесць «У акопах Сталінграда».

Гераі апавесці — воіны і камандыры перадавой лініі. Кніга Няркасава расказвае пра маральнае харавіце і веліч савецкіх людзей, якія воююць за вышэйшыя ідэалы, абараняюць сацыялістычную Айчыну. Справядлівы, усенародны характар Вялікай Айчыннай ваіны абумовіў паводзіны гераюў апавесці «У акопах Сталінграда».

Для іх вайна з'яўлялася найвялікшым выпрабаваннем, экзаманам мужнасці, гатоўнасці абараняць сваю перадавую ў свеце савецкі дзяржаўны лад. Заслугай маладога пісьменніка з'яўляецца тое, што ён здолела паказаць, які ў цяжкіх абставінах фронтовак жыццё раскрывалі выдатныя духоўныя якасці савецкіх людзей, як мацвалася іх дружба, як расквітнелі іх вялікія патрыятычныя пачуцці. Няркасаў пераканаўча паказваў шляхі фармавання свайго гераюў.

Вайна — суровая праверка чалавека, яго характару. Кержанцаў многа думае пра сваё мінулае, пра сіброў: «Разам вучыліся, працавалі, гарэлку пілі, спрэчаліся пра мастацтва і іншыя высокія матэрыі... Але ці дастаткова ўсё гэта? Выпывак, спрэчка, так званыя агульныя інтарэсы, агульная культура?» Кержанцаў не можа адказаць на пытанне, ці адважыўся-б ён нават з лепшымі са сваіх сіброў па інстытуту вольнае зямлі ў разведку. А вольна на фронце падружжыўся з сувязным Валегай. Кержанцаў — чалавек з вышэйшай асветай, з вялікімі духоўнымі запатрабаваннямі. Валег — амаль непісьменны. Іх падружжыцтва, самае адказнае, што магло сустрэцца ім у жыцці — абарона Радзімы ў бою. Іх з'ядналі агульныя пачуцці і думкі. Гэта фронтовае дружба, гатоўнасць ахварываць сабой дзеля жыцця таварыша выдатна паказаны ў апавесці.

Сталінградскі трактарны завод падрыхтоўваў да ўзрыў. Георгі Акімавіч, інжынер-электрык ТЭЦ, стварае ўражанне тыповага інжынера. Ён заўсёды бурчыць, усім незадаволены, наракае на неарганізаванасць работ. Але такім ён толькі здаецца. На справе — гэты чалавек здольны пад артылерыйскім абстрэлам дэсяткі разоў рамантаваць пашкоджаныя праводы, зрабіць усё, каб завод не трапіў у рукі ворага. Прышоўшы на завод практыкантам, ён будаваў яго, і вольна іму даводзіцца яго разбураць. Не зважаючы на небяспеку, з болем у сэрцы, інжынер выконвае свой абавязак.

Старэйшы беларускі мастак, заслужаны дзеяч мастацтва БССР В. Волкаў шмат увагі аддае выхаванню моладзі. Ён з'яўляецца настаўнікам многіх беларускіх мастакоў.
На здымку: В. Волкаў сярод сваіх вучняў.
Фота Г. Буагені.

Імкненне ў пасобным факце ўбачыць характэрнае ў нашай рэчаіснасці, спроба азірнуць у заўтрашні дзень свайго ворага — вольна рысы, якія характарызоўць газію А. Вялюгіна. Рамантычнае мара паэта грунтуецца на усведамленні здабыткаў сённяшняга дня. У вершы «Салют у Мінску» ён піша:

Калі акна адбудаванай хаты
Мне вочы азарылі назаўжды
Не светлыя раі ракет крылатых,
А будучыні казачнай гадзі!
Цікава па сваёй задуме цыкл вершаў «Негарэўская арка», у якіх пэўна імкненне асэнсавыць гістарычнае значэнне вялікіх заваў суайчыннікаў для будучыні ўсяго чалавецтва. Ён бачыць вялікі сэнс у тым, што Чырвоная плошча прайшла ў Баранавічы «праз Нёмна хваля».

Цяпер не толькі нам здаецца,
Што плочыч з назваю такою
Страчыць далёка дзвядцятую
За нашай сённяшняй мяжой!
Пра вялікую ролю Савецкай краіны ў барацьбе за мір па ўсім свеце пэўна хваляюча расказвае ў вершы «Пра атам». Лірычны герой гэтай вершы ў пафасным маналозе выкрывае падзёрную мітусню замежных пісак вакол вынаходства атамнай бомбы.

— Я таксама расшчэпаю атам,
Каб
шпанію жалі мы на Марсе,
Каб
айвой і рысам
цінскі край пакрыць,
Квітнёу полас —
атамам сэгарты,
Замест іблякуў смярцельных Мілеса.
Юнакі сціскалі каб
Ранеты!
Так хачу...

Нам здаецца, што для А. Вялюгіна найбольш характэрныя знічаныя малюнк, сгэртныя лірычным пачуццём, гучанне яго вершаў мужнае, падчас суровае.
Часта празрыстыя карціны прыроды ў яго вершах нагадваюць лірычныя імпрэсіі. Але, што вельмі важна, гэтыя імпрэсіі а хлывуць навадзінай ваіны.

Кнігі лаўрэатаў Сталінскай прэміі

„У АКОПАХ СТАЛІНГРАДА“

Юр. ВАСІЛЬЕЎ

Памочнік камандыра падка Калужскі спачатку робіць уражанне бадзёрага, жвавага, дзіўнага чалавека. Але за ўсім гэтым вольнаватымі якасцямі хаваецца нічмыная палыхаўная натура гэтага. Ён імкнецца прыстроіцца на працу ў тылавым шпіталі, каб быць далей ад фронта.

Віктар Няркасаў паказваў спраўдзеныя патрыятычныя — сціплыя працоўнікі, адданыя, пераконаныя савецкія патрыяты. Такія Юры Кержанцаў, Ігар, Чумак, Фарбер, Шыраеў, Валег, Георгі Акімавіч і іншыя. Але пісьменнік не мог абмінуць калужскіх. Ён заклімаў іх. У пачатку апавесці пададзены малюнак адступлення нашых воінаў на Украіне ўлетку 1942 г. Пасля гераічнай абароны паў Востонаволь. Немцы прарвалі наш фронт на поўдні. Юры Кержанцаў адступае разам са сваёю часткаю. Становіцца трывожнае і невыразнае. Неўдама, дзе фронт. Няма сувязі з іншымі часткамі. Воінам, якія пакідаюць савецкія сёлы, балоча бачыць самотныя твары людзей, з маўклівым папрокам у вачах, «і мы ідзем маўкліва, выразна ўсведамляючы вину сваю, глядзячы сабе пад ногі, не аглядаючыся, ні з кім і ні з чым не разгаворыцца, — проста на ўсход, на азімуту сорак пісць».

У такіх абставінах радавому ўдзельніку ваіны, які не пасвечаны ў плане вырхоўнага камандавання, які не можа ахапіць цалкам усю карціну адступлення, каб ўбачыць прадуманы парадка, патрэбна вялікая воля і галоўнае — вера ў сілы сваёй радзімы, каб не згубіць прысутнасці духу. Такія героі апавесці. Небіскае не падохна іх. Непакочыць інашэ: невыразнасць перспектывы, вымушанае бядзейнасць. І яны думаюць толькі пра тое, каб хутчэй выйсці з гэтай становішча і зноў заняць свае месцы на перадавой пазіцыі. Яны прайшлі ў Сталінград, даведваючыся ў шляху, што тут фармуецца частка і адсюль лягчэй пагратчы на фронт. Для такіх людзей, як Кержанцаў, Ігар і іх сіброў інашага шляху і быць не магло. Яны прайшлі ў Сталінград, каб абараняць яго ад ворага. Голас сумлення, пачуццё абавязку прывялі іх на гэты новы, галоўны рубеж ваіны.

Няркасаў не ставіў за мэту даць поўную карціну Сталінградскай эпопеі. Героі апавесці — радавыя ўдзельнікі бітвы. Іх зроку даступны толькі абмежаваныя часткі ваіны, у частак абароны аднаго з стралковых батальёнаў. З акопаў можна ўбачыць нямногае: «Пад самым носам накарэна штосьці невыразнае, гармата падбіта і штосьці, нахштал бочкі з-пад гаручага, нахвалёт падзіраўленай кулямі».

Аўтар апавесці вельмі паслядоўна захоўвае гэтыя прычыны — ён расказвае толькі пра тое, што даступна зроку радавога ўдзельніка ваіны. Аб грандыёзным наступленні нашых воінаў 19 лістапада 1942 года яго героі даведваліся толькі з чарговай аперацыйнай зводкі. Батальён, у якому служыў Кержанцаў, веў вольна баі ў самым горадзе і навустанулі на баі ў частку пачалася значна пазней, чым велічча наступленне на флангах сталінградскай групіроўкі немцаў.

Знаўшы адностваранне падзей да межаў батальёнага участка фронту, Няркасаў здолеў і на гэтым матэрыяле перадаць веліч бітвы, пераканаўча намаляваў карціны вольна баі, гераізм абаронцаў горада. Ён не пайшоў па шляху вычынага фатаграфавання падзей, здолеў адбараць тыповыя і характэрныя ў паходных савецкіх людзей. Таму асобныя факты і дэталі пад пярком Няркасава набываюць характар вялікай абгульненні. Вольна як гаворыць аб гэтым аўтар вольна свайго гераю: «Есць дэталі, якія запамінаюцца на ўсе жыццё. І не толькі запамінаюцца. Маленкія, як быццам вычынаны, яны ўдаюцца не як у дзібу, пачынаюць прарастваць, вырастаюць у штосьці вялікае, значнае, убіраюць у сябе ўсю сутнасць таго, што адбываецца, робяць яны-ж сімвалам».

Вольна адна з такіх дэталей. Георгі Акімавіч, які ўсе савецкія людзі, цяжка перажывае часовае нуднае нашых воінаў. Але ён не можа правільна прааналізаваць становішча і мяркуе, што голькі чуда штургуе нашу краіну. Вольна гэтыя словы пра чудаі выклікаюць у паміці Юры Кержанцава малюнак, які дапамог яму глыбей зразумець веліч патрыятызма савецкага чалавека.

Вольна часта сшытаецца ў палюцы Сталінград. Ноч. З цяжка песьняй рухаюцца калоны байцоў. Юры Кержанцаў выпадкова падслухаў размову салдат: «Ён, Васіль... І я ўжо не гаварыў. Дзеш за нашу нідзе не знойдзеш. Уй-богу... Як масла зямля — тлустая, спраўдзіла... Ён нават прычмокнуў неж па-савецкаму. — А збавіла на ўздыдзе — з галавою закрыце...»

А горад тлусты, і чырвоны водсветы скакалі па сценках цохаў, і дзесці зусім недадека трашчальны аўтаматы — то частей, то радзей, — уздыталі ракетны, і спераду неўдамаць, і амаль немшучая смерць...
А вольна ў песьні той, у тых простых словах пра зямлю, тлустую, як масла, пра збавіну, якая з галавой закрылае цябе, было штосьці... Я нават не ведаю, як гэта называць. Галстой называю гэты скаратай цэльнай патрыятызма. Магчыма, гэта сама справядлівае вызначэнне. Магчыма, гэта і ёсць тое чуда, якога так чакае Георгі Акімавіч, чуда больш моцнае, чым нямецкая арганізаванасць і танкі з чорнымі кржамі».

Бадзёрасцю і атымізмам вольна са старонак апавесці, бо вера ў перамогу, ва ўрачыстасць справядлівасці былі ўласцівы нашаму народу нават у самыя цяжкія гады ваіны. Гэта адзіна з тых «чулаў», якія і робяць наш народ непераможным.

Мы растаемся з гераімі апавесці ў той момант, калі яны рахтуюцца да апошняга штурму абкружанага групіроўкі немцаў. Ужо блізка час, калі апошні выстрал прагрукоча ў Сталінградзе. Горад рускай славы вытрываў і перамог.

«Доўгай зялёнай веранічай плытучыя немцы да Волгі. Маўчэць. А ззаду сяржавік — маладзенькі, кірпаты, у аубах доўгае выгнутая люлька а кутасікам, які маляецца. Падмірвае нам нахадку.
— Экскурсантаў віду... Волгу паглядзець

На старых пазіцыях

Выйшаў у свет восьмы нумар часопіса «Беларусь». Гэта першы нумар часопіса пасля паставы Цэнтрадынага Камітэта КП(б) Беларусі аб рабоце Саюза савецкіх пісьменнікаў і літаратурна-мастацкіх часопісоў БССР па выкананні паставы ЦК КП(б) аб часопісах «Звязда» і «Ленінград».

У гэтай паставе, як вядома, Цэнтрадынага Камітэта КП(б) Беларусі падвергнуў часопіс «Беларусь» рэзкай крытыцы за апалітычнасць і адрыў ад жыцця. Часопіс «Беларусь» не выконваў сваёй задачы. Яго старонкі заплыліся другаряднымі, выпадковымі матэрыяламі, нізкакалянаснымі і нізкамастацкімі.

Цэнтральны Камітэт адначасова зацвердзіў новы склад рэдакцыі і акрэслена вызначыў задачы часопіса.

«Часопіс «Беларусь», як масавы літаратурна-мастацкі і грамадска-палітычны ілюстраваны часопіс, — гаворыцца ў рашэнні ЦК — павінен адгукацца на ўсе важнейшыя сучасныя падзеі жыцця беларускага народа, ёсць мастацкага слова паказваць працоўную подвигі савецкіх людзей на выкананні сталінскай пяцігодкі, расказваць аб дасягненнях культуры, навуцы, мастацтва ў БССР, а таксама распаўсюджаць навуковыя веды на гісторыю беларускага народа, аб яго жыцці ў савецкім грамадстве. У часопісе асноўнае месца павінен займаць аповяданні, вершы, нарысы, масавыя п'есы, сатырычныя фельетоны, аднаактныя п'есы, навукова-папулярныя лекцыі, біяграфічныя нататкі на ўсю літаратуру, якая выходзіць у БССР».

Але працягнуўшы 8-ы нумар часопіса, прыходзіць да вываду, што ён паводле свайго зместу нічым не адрозніваецца ад папярэдніх. Ён такі-ж шэры, нежыццёвы і невыразны. Аднак недастатковай палітычнай адказнасці і нізкага мастацкага густу лжыцца амаль на ўсім змесце часопіса. Багач, што рэдакцыя падбірае матэрыял па старому, улюбленаму ёй спосабу друкаваць, што пад руку пападзеца.

Змяшчэнне артыкула Н. Перкіна «Адам Міцкевіч і Ян Чачота з'яўляецца па меншай меры палітычным недамыслом рэдакцыі. Як вядома, Чачот з'яўляецца значна чужым асобнасцю і другарядным пісьменнікам-эпіграфам, творчасць якога быў накіравана на прымірненне супрацьпастаў паміж польскімі панамі і беларускім працоўным сялянствам. Але Перкін чамусьці з вялікім захваленнем усхваляе Яна Чачота, узводзіць яго амаль у гістарычныя героі. У артыкуле так і напісана «шчырасць іх імкненняў» (Міцкевіч і Чачота.—Л. С.) і блізкасць да працоўнага народа застануць несумненнымі заслугамі пісьменнікаў-сёброў перад гісторыяй».

З дружбаў Чачота і Міцкевіча аўтар робіць аднабаковы і памылковы вывад, што ў сваіх імкненнях да шчасця і справядлівасці беларускі народ быў у мінулым звязаны з лепшымі прадстаўнікамі польскага народа і тут-жа, называючы Чачота лепшым прадстаўніком беларускага народа, надзяляе яго «высокародным характарам», «шляхетным характарам», г. зн. якасцямі, якімі выхваліліся польскія паны.

Перкін у сваім артыкуле адводзіць значную ўвагу ўдзелу Чачота ў розных апалітычных таварыствах: «шубраўцаў», «філарэтаў» і «саюза філарматаў», надаючы ім прагрэсіўнае значэнне: «толькі там, «што і гэтыя, на першы погляд, бяскардычныя імкненні, вярнуліся влі да апалітычна грамадска-палітычнага ладу, які існаваў тады ў прыгоніцка-панскім ладзе Расіі», тады як гэтыя гурткі па сутнасці влі барацьбу не супроць існуючага ў Расіі ладу, а за адрыў Беларусі і Польшчы ад Расіі і арыентаваліся на Запад, на заходніх рэакцыянераў і прыгняталішчыкаў».

Б. СМОЛЬСКІ

Канцэрты беларускай музыкі ў Кіеве

У сярэдзіне жніўня ў сталіцы Савецкай Украіны—Кіеве адбыўся канцэрт беларускай музыкі. У канцэрце былі выкананы—2-я сімфонія Р. Пукста і 1-ая сімфонія П. Падкавырава (пад кіраўніцтвам дырыжора філармоніі БССР Т. Каламіцава).

Музычная грамадскасць Кіева слухала выкананне сімфанічных твораў беларускіх кампазітараў з выключнай увагай. Канцэрт ірадыманстраваў не толькі значныя поспехі беларускай музычнага мастацтва, але і з'явіўся добрым пачаткам шырокага знамства кінюльня з творами беларускіх кампазітараў.

Адначасова радыё-канцэрты, у час якіх былі выкананы вакальна-харавыя творы з опер «Міхась Падгорны» Я. Цікоцкага і «У пушчах Палесся» А. Багатырова, далі дадатковы матэрыял для ацэнкі дасягненняў музычнага мастацтва Савецкай Беларусі.

У сувязі з наладжаннем у Кіеве канцэртаў з твораў беларускіх кампазітараў, група творчых работнікаў Беларусі ў складзе кампазітараў Р. Пукста, П. Падкавырава і аўтара гэтага артыкула, была запрошана ў сталіцу братняй рэспублікі для творчай сустрэчы з кампазітарамі Савецкай Украіны.

Сустрэчка кампазітараў двух братніх рэспублік прайшла пад знакам творчай дружбы і шырокага знамства з дасягненнямі музычнай культуры беларускага і украінскага народа. Беларускае дэлегацыя гутарыла з артыстамі украінскай дзяржаўнай філармоніі і Радэкамітэта, абмяркоўвала літэратурны рэпертуар, абмяня творами і вопытам работы. У Камітэце па справах мастацтва пры Савецкім Міністраў Украінскай ССР дэлегацыя была прынята начальнікам

Не дзякка зразумець, што ад артыкула Перкіна вядомы аднае нізкакалянаствам перад Захадам.

Часопіс змяшчае рэцэнзію Алеся Есакона на кнігу Г. Смольска «Месціцы гэта». Кніга, безумоўна, заслугоўвае увагі, як дакумент аб аверствах нямецкіх фашыстаў, адказам на якія з'явілася не змрэнне народа, на што разлічвалі фашысцкія рабаўнікі, а свяшчэнная, бяздаснае барацьба з імі.

Але аўтар рэцэнзіі ідзе не падкрэслівае арганізуючай ролі ЦК КП(б) у арганізацыі барацьбы з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. На яго сцверджанні арганізатарамі гэтай барацьбы былі камуністы-адзінчкі і што гэта нават «адпавядае гістарычнай праўдзе».

Больш таго, аўтар рэцэнзіі піша: «Побач з замалеўкай страшэннай карцыны знясіленых, голодных і прыгнятых, ішчэ ўчора вольных савецкіх людзей, мы бачым жудасную трагедыю цэлага народа, які з кляўкі і на каламажках цягнуецца ў гэта» (стар. 28). Выходзіць, што ўсёй яўрэйскай народ спачатку дабрахавотна ішоў у гэта (бо аўтар рэцэнзіі ідзе не падкрэслівае, што яго туды заганялі сілы), а потым ўжо, толькі ў гэта пачынаў барацьбу з фашыстамі.

Вядома, што немалая частка яўрэйскага народа з першых дзён вайны змагалася з ворагам у радах Савецкай Арміі, партызанскіх атрадах, сваёй працай дапамагла Савецкай Арміі ў тыле.

Што датычыцца мастацкіх твораў, змяшчаных у часопісе, то і тут мы маем неспрадуманы набор. У асаблівасці трэба спыніцца на аповяданні І. Шамакіна «Жыццё». Твор гэты надта рыхлы. Аўтар ужывае вельмі важкую і цікавую тэму—зварот да творчай працы героя Айтчынай вайны, што атрымаў цяжкае калецтва.

Змест аповядання такі: з вайны вярнуўся малады чалавек, які згубіў абодзве рукі. Сумненні, што ён нікому непатрэбны, пачаў развівацца. Яго ветліва сустракае каханая жонка, якая вельмі любіць і шчыра любіць яго. Змест аповядання такі: з вайны вярнуўся малады чалавек, які згубіў абодзве рукі. Сумненні, што ён нікому непатрэбны, пачаў развівацца. Яго ветліва сустракае каханая жонка, якая вельмі любіць і шчыра любіць яго.

Аўтар гэтага аповядання ішчэ малады. Рэдакцыя абавязана была дапамагчы яму правільна вырашыць тэму і зрабіць цікавы і праўдзівы твор. Але відаць такая дзейнасць пакуль што не ўваходзіць у яе планы.

Не будзем спрачацца аб тым, трэба ці не трэба было змяшчаць артыкул «Вінаград у Пінску»—аб вопытах развядзення вінаград у жыхаром горада Пінска Шаўчуком. Пры жаданні рэдакцыі, безумоўна, маглі-б знайсці больш цікавыя і актуальныя тэмы для папулярнага навукова-даследчай думкі ў Беларусі па такіх вырасных пытаннях, які зярнава гаспадарка, жылвагадоўля і г. д. не ў рабоце аматару-адзінчак, а ў рабоце Акадэміі наву, універсітэта, інстытутаў, навукова-даследчых станцыяў, стэханавуцаў прамысловасці і сельскай гаспадаркі.

Хача рэдакцыя часопіса і новая, але як бачна па зместу востмага нумара, праце яна па-старому, без агенчыка, без палітычнай вострыні. Чым хутчэй яна зразумее нецярпнасць такой работы і перабудуецца ў адпаведнасці з патрабаваннямі партыі, тым будзе лепш.

Л. САДОЎСКІ.

На адымку: Міша—арт. Н. Альтшулер і Фіма—арт. А. Шубная. («Дзеці сонца» ў Рускім Дзяржаўным тэатры БССР).
Фота Г. Бугаенкі.

„ДАЎНЫМ-ДАЎНО“

(Сп'ятакль у Магілёўскім абласным тэатры)

П'еса А. Гладкова «Даўным-даўно» ўяўляе сабой цікавую з'яву ў сучаснай драматургіі. Час дзеяння п'есы — Айтчына вайна 1812 года.

Задача паставоўшчыка гэтай п'есы заклялася ў тым, каб раскрыць тэму патрыятызма і гераізма рускага народа ў першай Айтчынай вайне.

Магілёўскі тэатр у сп'ятаклі «Даўным-даўно» (рэжысёр А. Данац) здолеў вырашыць паставоўную задачу.

Сп'ятакль хвалюе нас сваім аптымізмам і пачуццём нацыянальнай годасці за рускіх людзей, якія перамаглі Напалеона.

У цэнтры сп'ятакля—вобраз маладой дзяўчыны-патрыёткі Шуры Азаравай (арт. А. Качаткова). Гэта вобраз з'яўляецца удачай артысты і сп'ятакля цяцкам. У кожным учынку Шуры, ва ўсіх яе паводнах мы бачым, якое моцнае ў яе пачуццё любіць да Радзімы. Вялікі пачуццё кавае яна ў сэрцы пад вопраткай карэта. Шура хоць і рамансава з усімі змагацца і, магчыма, памёрла за Радзіму.

Артыстка Качаткова праішоў праз увесь сп'ятакль галоўную тэму Шуры—любоў да Айтчыны. Другая тэма—каханне да Рэжысэра — ідзе другім шляхам.

Гэта зроблена зусім правільна і вышкяе—асноўнага вырасня сп'ятакля.

Асабліва моцна тэма патрыятызма гучыць у Шуры-Качатковай і сцэне з Кутузавым, калі яна просіць апошняга пакінуць яе ў арміі. Тут артыстка сваім шчырым хваляваннем прымушае нас паверыць у праўду паучыцшу Шуры, якая бачыць для сябе шчасце ў адным—у абароне Айтчыны.

Удалай работай у сп'ятаклі з'яўляецца вобраз Кутузава (артыст Б. Гарнін).

Кутузаў у сп'ятаклі прадстаўлены не столькі як палкаводзец (для гэтага няма матэрыяла ў п'есе), колькі як мудры, спакойны і правільны чалавек, жыццёва-просты, які не церпіць нізкакалянаства, ілжы і да т. п. якасцяў, уадсцівых людзям тыпу графа Нурыва.

Можна параціць актору сцэну, калі Кутузаў даапацка ато такаа Шура, праводзіць ішчэ мякчэй, з гумарам, так, каб за ўсім гэтым бурчэннем і знешняй строгасцю Кутузава яшчэ адчуваўся годасці яго за рускіх жанчын, якія, па-доба мужчынам, гатовы былі змагацца са зброяй у руках за сваю радзіму.

Пры агульным удамым вырашэнні сп'ятакля цяцкам і асобных яго вобразаў, сп'ятакль мае рад істотных недахопаў, на якія тэатру трэба звярнуць увагу.

У радзе месцаў сп'ятакля слаба даходзіць тэкст і сэнс дзейяў, якія адбываюцца. Гэта значыць, што актры ішчэ не да канца пераадолелі цяжкасці верша-

ванага тэксту і часамі замест глыбокага раскрыцця яго дэкламуюць.

Больш істотным недахопам з'яўляецца тое, што некаторыя актры занята захапляюцца вадзінянымі прыёмамі пры, ідуць па знешняй вадзінянай лініі, граюць на публіку. У асобных месцах сп'ятакль мае на сабе следы старадаўняга вадзінянага ўсёго гурбых прыёмаў.

Гэтыя забавы адносяцца перш за ўсё да вобраза гусара Рэжысэра ў выкананні арт. Р. Гускіна. Актр захаляецца знешнім бокам вобраза, іграе на публіку, самалюбаваннем, а палымнасць і мужнасць Рэжысэра падаюцца з нейкім хлапчым задорам, што таксама зніжае вобраз мужага гусара.

У сп'ятаклі есць больш ці менш удалыя сцэны. Так, напрыклад, удала вырашаны фналы першага акта—развітанне Шуры з домам і адыход на вайну.

Добра вырашаны ўсёй трэці акт і асабліва сцэна з Кутузавым. Паслеку гэтай сцэны садейнае цікавае вырашэнне вобраза генерал-ад'ютанта Балашова (арт. К. Маслаў) і графа Нурыва (арт. Ю. Сяранскі).

Цяцкам сп'ятакль вырашаны ярка, музыка арганічна ўлічана ў яго канву, а удаае афармленне сп'ятакля (мастак А. Белазеру) дапамагае рэжысэру і актору ў дасягненні аднай мэты.

Патрабуе сур'ёзнай карктыроўкі другі акт—партызанскі лагер гусар. Інальш што ў гэтым акце ўся гісторыя з французскай артысткай Жармон (арт. Е. Рэзанава) ператвараецца ледзь не ў цэнтральную. Але гэта пазбаўлена сэнсу. Захапленне гусар Жармон павіна праціць фнама, які малое адзін з бакоў жыцця і побыту гусар. На першым-жа плане павінен быць вобраз Шуры, дружная смяя гусар. Рэжысёр мусіць ішчэ раз сур'ёзна прадумаць усю кампазіцыю другога акта.

У вобразе камердыера Івана (арт. Г. Гальтвэгер) патрэна больш падкрэсліць патрыятычнае пачуццё старога рускага чалавека, які ідзе на вайну не толькі для таго, каб абараніць ад няшчасцяў Шуру.

У сцэне з французамі (IV акт) неабходна больш ярка паказаць моманты заняпад, разброду і маральнай падаўленасці афіцэраў напалеонаўскай арміі.

Сп'ятакль «Даўным-даўно» добра прыняты магілёўскім глядачом. Відавочна прычына поспеху ў тым, што тэатр, звярнуўшыся да тэмы і спраў даўно мінулых дзён, здолеў пераканаваць раскрыць іх і адчувацца на пачуцці сучаснага глядача, пачуцці патрыятызма, пачуцці годасці за вялікі рускі народ—мужны, гераічны і свабодалюбны.

П. БУТРЫМ

Першыя вершы Янкі Купалы

Увесну 1904 года Іван Дамінікавіч пачаў службу ў памешчыка Сявцяка; паехаў дадому ў Селішча. Там ён заснаў сельскай гаспадаркай. Праца на гаспадарцы патрабавала шмат часу. Аднак, Купала усё-ж знаходзіў магчымасць для чытання, для самаадукацыі і для паэтычнай творчасці.

Іван Дамінікавіч пачаў вершы пачэў у пазней 1903 года. Багатая фантазія, незвычайнае пачуццё рэчаснасці сур'ялы асабываю з'яву, стварэнню вобразаў чыражытага ці жаданага. Узбуджаная думка настойліва патрабавала свайго увабслення ў масаганя вобразам. «І вось,—пісаў Янка Купала ў адным з сваіх лістоў,— пры расоце ў полі або ў дароце, або на начле, прыдзе думка—я і пішу... Ішчы раз уночы ўпацэму запісава, а ўдзень перапісава. Давалася мне мае пісанне вельмі лёгка, рэдка калі даводзілася што-небудзь выпраўляць або перапісаць».

Імёна ў гэты перыяд жыцця Іван Дамінікавіч пісаў асабліва многа, але вершы не друкавалі. У зборы твораў Янкі Купалы толькі адзін верш мае дату 1904 года, гэта верш «Мая доля». Ён упершыню быў надрукаваны толькі ў 1902 годзе. Друкуемы яго ў VI томе збору сваіх твораў, Янка Купала, натуральна, рэдагаваў, папраўляў, а, магчыма, і змяніў тэкст верша. Але агульнае ўяўленне аб характары і напрамку паэтычнай творчасці ў пачатковай яе стадыі ён усё-ж дае. Перш за ўсё кідаецца ў вочы глыбокі рэздум паэта над сваёй доляй, якія нічым не адрозніваецца ад долі мільянаў працоўнага сялянства.

У першых радках верша паэт праказвае сваю долю за тое, што яна не дае яму шчасця. «Дыкая доля» муцачы паэта, сунуць яго душу, не дае яму спакою ні ўдзень ні ўначы.

Куды толькі ні памкнуса, Каб хоць троха лепей жыць, Дык калі ні аглянуса, Мая доля тут бяжыць.

Нешчаслівая, цяжкая доля—вось што снадарожнічае ў жыцці маладога паэта. Такі сэнс верша «Мая доля».

За асаблівасці скаргаў паэта не цяжка адчуць скаргі мільянаў прыгнячанага сялянства. Інальш пачынае ўсведамляць сваю долю, не задавальняюцца ёю. Ужо ў гэтым закладзена магчымасць актываага пратэста супроць сваёй долі, спробы пераінаваць яе. І гэта не толькі суб'ектыўнае адчуванне паэта, гэта мастацкае, паэтычнае адлюстраванне адчування шырокіх народных мас, якія абуджаліся ва ўмовах нарастаючай рэвалюцыі 1905 года.

Звяртае на сабе ўвагу метад адлюстравання рэчаснасці ў гэтым вершы. Горкае, невыноснае дова ўвабслення паэтам, як жывая істота. Верш «Мая доля» паказвае, што Янка Купала ішоў у літаратуру ад фальклора, што асноўна народная творчасць з'явілася для яго не толькі глебай, якая ўрацэла яго, але і арсеналам, невычэрпнай крыніцай ідэй, тэм, паэтычных вобразаў і мастацкіх прыёмаў.

Адсутнасць іншых вершаў ранняга перыяда не дазваляе нам рабіць больш шырокія і абгульняючыя вывады аб характары пачатковай творчасці нашага паэта. Паэтычны талент Івана Дамінікавіча разгарнуўся і ва ўсёй вельмі правільнай сябе крыху пазней, пасля 1905 года. Да гэтага часу яму давалася перажыць рад цяжкіх і пакутлівых момантаў у сваім жыцці.

Калі надыйшоў бурны 1905 год, Іван Дамінікавіч гарэў жаданнем надрукаваць дзе-небудзь свае вершы, каб тым самым прыняць актыўны ўдзел у вялікай народнай барацьбе, каб будзіць тых, хто спіць, і калікаць на барацьбу за лепшую, шчасліва-

вую будучыню. Але ўзнікла пытанне, дзе надрукаваць? Свае думкі Іван Дамінікавіч выказаў адному знаёмцу. Той выбраў сабр твораў Купалы верш «Мужык» і, кэрыстаючыся асаблівым знаёмствам, прапанаваў яго рэдактару газеты «Северна-западнай край». У № 746 ад 15 мая 1905 года ў гэтай газеце і з'явіўся верш «Мужык». Гэта было першае выступленне Івана Дамінікавіча ў друку.

У сваім вершы «Мужык» Купала смела і горда, на поўны голас завуляў аб патрабах беларускага сялянства.

Што я мужык, усё тут знавоць, І, як есць гэты свет вялік, З мяне смюцэца, пагарджаюць,—Бо я мужык, дурны мужык.

Так пачынае свой верш Янка Купала. Далей паэт малое яскравае карціну нястач і гора беларускага сялянства, прыгнечанага і пакрыўджанага. Працай сваёй селіны здабывае хлеб, рэдка бачыць свая, а за тое церпіць ляліку і крыкі, дзе-ці яго без хлеба, у жонкі парванія чаравікі, сам не мае нават капейкі на элементарныя патрэбы.

Сем з дзесяці строфаў верша заканчваецца рэфрэнам—«Бо я мужык, дурны мужык». Гэты рэфрэн, застаючыся нязменным, у кожнай строфе набывае ўсё новыя і новыя сэнсавыя і эмацыянальныя адценні. Пяршапачаткова ён гучыць з адценнем суму і жалю, але чым далей, тым больш набывае ірацыяны адценні, прасякнутыя злосцю да тых, хто явяляць мужыка і пагарджае ім. Злая іронія далей перарастае ў адкрыты пратэст. Паэтак бясрынава і абзадаванага жыцця мужыка і тлумачэнне прычын гэтаму—ужо не толькі іронія, але і пратэст.

Змест апошніх двух строф рэзка змяняецца. Месца канстатацыі займае развага аб чалавечай годасці мужыка.

Але хоць колькі жыць тут буду, Як будзе век тут мой вялік, Ніколі, браткі, не забуду, Што чалавек я, хоць мужык.

Адвечная злосць і нявынасць, якія захоўваліся ў нетраў вёскі, выходзяць на паверхню і грозна гудэць да тых, хто вечна пагарджае мужыком. Гэта ўжо не гэтая нота, навяеная рэвалюцыяным рухам у краіне.

Апошняя строфа гучыць ішчэ больш пагрозна, а разам з тым і ўзвешна:

І кожны, хто мяне спытае, Паце толькі адзін крык: Што хоць мной кожны пагарджае, Я буду жыць!—Бо я мужык!

Ад сумнай канстатацыі і скаргаў—да ўсведамлення сваёй чалавечай годасці, сваёй магутнай сілы і ўзвешнасці ў сваю будучыню,—такая эвалюцыя вобраза ў гэтым першым друкаваным вершы Янкі Купалы.

Верш «Мужык» паводле формы сваёй блізка стаіць да вядомага верша М. Бурчэка (Ф. Багушэвіч) «Дурны мужык, які варона». Асобныя строфы абодвух в ліў наведлі пераклікаюцца паміж сабой. І гэты акалічнасць дала повед некаторым крытыкам гаварыць, што Купала пачаў ішчэ пад Бурчэка. Аднак, крытыкі не заўважалі таго, што верш Янкі Купала значна багацейшы матывамі; крытыкі не заўважалі новай трактовкі тэмы і новага ў паэтычных прыёмах Купалы ў параўнанні з Бурчэкам.

Багушэвіч у сваім вершы бярэ толькі два матывы: мужык невучоны, на ўсіх працуе, а сам нічога не мае. Аб прававым, палітычным і становішчы мужыка, аб яго душэўным перажываннях Багушэвіч нічога не гаворыць. Купала-ж якраз на гэтым акцэнтзе ўвагу. Багушэвіч у сваім вершы пратэстуе супроць абзадаванага становішча мужыка, які чалавек, які спачувае гору сялянскаму, Купала-ж пратэстуе, як мужык. Адсюль натуральна, што вобраз мужыка ў Багушэвічы не перажывае нікай эвалюцыі, ён статычны, нерухомы. У Купалы вобраз мужыка дынамічны, паказаны ў руху, у расце.

Янка Купала пераінаваў у Багушэвіча асобныя матывы, адштурхнуўся ад яго прыёмаў, але пашоў значна далей Багушэвіча, глыбей прасякнуў у рэчаснасць, адлюстравана нарастаючы ў масах пачуццё і ўсведамленне сваёй чалавечай годасці веры ў свае сілы, упэўненасці ў сваю будучыню. У гэтым выявілася не толькі сіла талента Янкі Купалы, але і арганічная сувязь яго з працоўнымі масамі сялянства, якія ўзнімаліся на барацьбу са сваімі прыгняталішчыкам.

Пасля надрукавання верша «Мужык» на працягу двух год на старонках друку не з'яўляліся вершы Купалы; яны пачалі з'яўляцца толькі а мая 1907 года. Аднак, у гэты час ён пісаў многа. Частка нашасанага ім за гэты час увайшла ў зборнік «Жалейка», частка была надрукавана толькі ў савецкую эпоху, а частка загінула.

Л. БЭНДЭ.

Каліктыў навуковых супрацоўнікаў літаратурынага музея Янкі Купалы з глыбокім жалем наведвала аб заўчаснай смерці навуковага супрацоўніка музея

Алесь Іванавіч АЛЕКСАНДРОВІЧ,

якая надыйшла 25 жніўня г. г.

Гужова (Ганна) і інш. узразілі аўдыторыю сваёй глыбокай трактовкай вобразаў савецкіх людзей, гераічных партызан Украіны. Мы пераканаліся ў тым, што творчыя работнікі Украіны ўзвешна ідуць наперад і што той пералом, які вызначыўся пасля паставы ЦК ВКП(б) па пытанні літаратуры і мастацтва выклікаў новы ўдзям ва ўсіх галінах украінскай культуры і мастацтва.

Роскіт музычнага жыцця Украіны, якая мае 7 оперных тэатраў і 11 сімфанічных аркестраў, першакласнае харавыя капелы «Думка», «Трамбіта» і іншыя, з'яўляецца сведчаннем таго, як партыя і ўрад клапаціцца аб нацыянальнай кудтуры, аб дзельчых украінскага мастацтва.